

Голас Радзімы

№ 2 (1988)
8 студзеня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАІЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Алег Валадзько — старшыня калгаса імя Суварова, што на Пастаўшчыне. Яго імя сёння значыцца ў спісе лепшых калгасных кіраўнікоў рэспублікі: калектыўная гаспадарка, якую ён узначальвае, — адна з эканамічна моцных на Беларусі. Мільённыя прыбыткі, якія тут атрымліваюць ад продажу дзяржаве сельскагаспадарчай прадукцыі, дазваляюць паляпшаць умовы працы, быту і адпачынку мясцовых сялян. Магазін, калгасная гасцініца, дзіцячая музычная школа, бальніца, танцавальная зала для моладзі — новабудоўлі апошніх год. Яны ў значнай ступені — плён арганізатарскай, творчай працы старшыні А. Валадзько, чалавека энергічнага і дзелавога.

Як звычайна, з надыходам новага года людзі звязваюць надзеі на здзяйсненне сваіх новых планаў і пачынанняў. Есць яны, безумоўна, і ў старшыні калгаса імя Суварова. Ажыццяўленне ж задуманага прынясе задавальненне не толькі асабіста яму, але і кожнаму ў гэтым калгасе. Бо мары старшыні пра тое, каб Усюды на роднай зямлі заўтра жылося лепш, чым учора і сёння.

НА ЗДЫМКУ: старшыня калгаса імя Суварова Пастаўскага раёна Алег ВАЛАДЗЬКО.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

АДКАЗЫ М. С. ГАРБАЧОВА НА ПЫТАННІ АМЕРЫКАНСКАГА ЖУРНАЛІСТА Дж. КІНГСБЕРЫ-СМІТА

Што б Вы хацелі сказаць амерыканскаму народу ў сувязі з новым, 1987 годам?

Адказваючы на першае пытанне, Генеральны сакратар ЦК КПСС М. С. Гарбачоў падкрэсліў, што савецкія людзі хочучы жыць у міры з амерыканцамі, не праяўляюць да іх варожасці. Ад імя кіраўніцтва СССР, сказаў ён, мог бы дадаць, што выпрацоўваючы палітыку ў пытаннях вайны і міру, мы перад амерыканскім народам гэтак жа сумленныя, як і перад сваім уласным. Наша эпоха—эпоха ядзернай зброі. Яшчэ раз паўтару: і загінуць, і выжыць мы можам толькі разам. Бяспека сёння магчыма толькі ўзаемная, а яшчэ больш дакладна—усеагульная. Так што падабаемся мы адзін аднаму або не—трэба вучыцца суіснаваць, жыць у міры.

Дж. Кінгсберы-Сміт спытаў, ці выстуе Генеральны сакратар ЦК КПСС за працяг у 1987 годзе жэнеўскіх перагавораў паміж савецкімі і амерыканскімі прадстаўнікамі з мэтай дасягнення прагрэсу ў пытаннях абмежавання і скарачэння ўзбраенняў.

Так, адказаў М. С. Гарбачоў, выступаючы. За перагаворы, якія выйшлі б са стану бясплённасці і інертнасці, словам, сталі сапраўднымі перагаворамі аб скарачэнні ядзерных узбраенняў, недапушчэнні гонкі ўзбраенняў у космасе. Мы дабіваліся гэтага ў Рэйк'явіку. І яшчэ больш энергічна будзем дабівацца ў 1987 годзе. Упэўнены, што такі радыкальны паварот у перагаворах адпавядаў бы і жыццёвым інтарэсам амерыканскага народа. Разам з тым, сказаў М. С. Гарбачоў, пазіцыя адміністрацыі ЗША ў гэтым пытанні нас глыбока расчароўвае. Пасля Рэйк'явіка амерыканская дэлегацыя ў Жэневе пайшла нават назад. Нягледзячы на тое, што СССР на працягу паўтара года не праводзіў ядзерных выбухаў, ЗША працягвалі выпрабаванні і адмаўляліся ад перагавораў аб іх поўнай забароне, хоць яны абавязаліся іх весці па двух дагаворах—1963 і 1974 гадоў. У лістападзе да гэтага дабавіўся абуральны акт разрыву Белым домам важнага пагаднення аб абмежаванні стратэгічных узбраенняў (АСУ-2). Не дапамагае вядзенню паспяховых перагавораў аб новых пагадненнях, калі наўмысна, дэманстрацыйна разрываюць старыя.

Ці прадбачыце Вы, спытаў амерыканскі журналіст, магчымае дасягненне кампраміснага пагаднення на працягу наступных двух гадоў па пытаннях проціракетнай абароны, калі будзе дагаворанасць аб неразгортванні стратэгічнай абарончай сістэмы касмічнага базіравання на працягу ўзаемна ўзгодненага перыяду часу?

Генеральны сакратар ЦК КПСС адказаў, што пры ўсіх умовах не павінна рабіцца нічога, што размывала або падрывала б Дагавор па ПРА. Гэта пазбавіла б нас усякіх надзей на скарачэнне ядзерных арсеналаў, разбурыла б стратэгічную стабільнасць. Мы за тое, каб падпісаны ў 1972 годзе бестэрміновы Дагавор па ПРА захоўваўся. І захоўваўся бестэрмінова. Мы шкадуем, што адміністрацыя ЗША прытрымліваецца іншай лініі, якая дапускае магчымае выхад ЗША з дагавора па ПРА, калі ЗША палічаць гэта выгадным для сябе ў ходзе ажыццяўлення праграмы САІ. Савецкі Саюз не проста за захаванне Дагавора па ПРА, але і за ўмацаванне яго рэжыму.

ТЭЛЕГРАФНАЯ СУВЯЗЬ

ПАСКОРЫЦЬ «АУТАФАКС»

Прыём тэлеграм на хаду стане магчымым з прымяненнем новай апаратуры «Аўтафакс». Першая партыя кампактных прыбораў, якія свабодна размяшчаюцца ў легкавых аўтамабілях, выраблена на мінскім доследным заводзе «Прамсувязь».

Тэрміновыя паведамленні—тэлеграмы—павінны аператыўна дастаўляцца адрасатам. Аднак дабіцца гэтага ў буйных гарадах удаецца не заўсёды, асабліва ў начны час, калі большасць раённых аддзяленняў сувязі закрыта і прыём вядзецца толькі на цэнтральных тэлеграфных. Даводзіцца збіраць тэлеграмы, каб потым развесці іх ад-

ным рэйсам. А ў агульным патоку ёсць жа і экстранныя. Новая апаратура, у якую ўваходзіць графічны прыбор, які фіксуе тэкст на тэрмаадчувальнай паперы, і рацыя, што прымае сігналы з цэнтральнага тэлеграфа, можа атрымліваць паведамленні ў любым пункце горада. Па самаму кароткаму маршруту яны дастаўляюцца адрасатам. Нават для мільённага горада дастаткова некалькі аўтамашын, абсталяваных «Аўтафаксамі», каб забяспечыць найбольшую аператыўнасць тэлеграфнай сувязі.

Доследныя ўзоры прыбораў паспяхова вырабаваны ў сталіцы Літвы—Вільнюсе. У бягучай пяцігодцы плануецца аснасціць падобнымі ўстройтвамі ўсе буйныя гарады краіны.

АУТАМАТЫЗАЦЫЯ

У ЦЭХ ПРЫЙШОУ ДЫСПЛЕЙ

Звыш сотні каманд аператара здольны прымаць новыя вязальныя машыны, устаноўка якіх завершана ў цэхах Жлобінскага вытворчага аб'яднання штучнага футра. Яны аснашчаны камп'ютэрамі, дысплеямі, мікрапрацэсарамі. Цяпер увод малюнка ажыццяўляецца з дапамогай электронікі, што не толькі расшырыла асартымент жакардавага футра, але і значна павысіла яго якасць, спажывецкія ўласцівасці. Калі старыя машыны абслугоўвалі два чалавекі—вязальшчык і памочнік майстра, то на новых з поспехам спраўляецца адзін аператар.

Эканамічны эффект ад рэалізацыі пяцігадовай праграмы «Інтэнсіфікацыя», распрацаванай у аб'яднанні, складзе звыш шасці мільёнаў рублёў.

РОБАТЫЗАЦЫЯ ВЫТВОРЧАСЦІ

ЭЛЕКТРОННЫ «МАЛЯР»

Прыгожы выгляд забяспечыць сучасным «МАЗам» робататэхналагічны комплекс, які пачаў дзейнічаць на Мінскім аўтамабільным заводзе. Электроннаму «маляру» перададзена адна з самых шкодных і працаёмкіх вытворчасцей—афарбоўка кабін.

Перш чым спраць афарбоваць маніпулятар, кабінку ў «абодва вочы» разглядаюць дзве невялікія тэлекамеры—так званая сістэма распазнавання. Вызначаюцца яе габарыты—бо па канвееру адначасова могуць ісці розныя мадэлі—пасля чаго камп'ютэр уключае патрэбную праграму. Плаўнымі, да міліметра правярнымі рухамі маніпулятар наносіць на паверхню слой фарбы.

Пасля работы аўтаматыкі паверхня лустэркавая і ідэальна роўная. І гэта не адзіная вартасць комплексу. Пакуль у яго «палітры» адзін колер—жоўты, але сёлета дабавяцца яшчэ чатыры, якія ён можа аўтаматычна мяняць у

МІНСКАЕ МЕТРО

У Мінску адкрылася яшчэ адна, дзевятая па ліку, станцыя метрапалітэна—«Усход». Цяпер працягласць Мінскага метро складае 10 кіламетраў. Размешчана новая станцыя ў густанаселеным гарадскім раёне, што дае яго жыхарам максімум зручнасцей. Атрымаўшы хуткасны камфартавы транспарт, яны цяпер менш часу затрачваюць на паездкі на працу і дадому, могуць хутка дабрацца да чыгуначнага і аўтобуснага вакзалаў, буйных магазінаў, тэатраў... Напрыклад, у цэнтр горада адсюль можна трапіць зараз усяго за 14 хвілін. Раней жа паездка аўтобусам ці тралейбусам займала 40 хвілін. Так што для многіх жыхароў беларускай сталіцы адкрыццё станцыі «Усход» стала важнай падзеяй. Цяпер Мінскае метро перавозіць у сярэднім 250 тысяч пасажыраў у суткі. А ўсяго за два з паловай гады свай работы метрапалітэна перавёз 192 мільёны пасажыраў.

Другая лінія метро, даўжынёй 19 кіламетраў (будаўніцтва яе пачалося некалькі год назад), звяжа буйныя жылы масіў проспекта Пушкіна з прамысловым раёнам горада, дзе размешчаны аўтамабільны і трактарны заводы, іншыя прадпрыемствы. Перасякуцца абедзве лініі ў цэнтры беларускай сталіцы—на станцыі «Кастрычніцкая».

Генеральны план развіцця Мінскага метрапалітэна прадугледжвае таксама будаўніцтва трэцяй, самай доўгай лініі.

НА ЗДЫМКУ: урачыстае адкрыццё станцыі «Усход».

залежнасці ад праграмы. Падобнае абсталяванне, якое выкарыстанне ручную працу, пакуль яшчэ вялікая рэдкасць і ў айчынным аўтамабілебудаванні, і за рубяжом.

З укараненнем комплексу на прадпрыемстве практычна закончана робатызацыя цэлай вытворчасці—прэсава-кузаўной. Акрамя афарбоўкі, аўтаматыка цяпер выконвае штампоўку буйнагабарытных кузаўных дэталей і зварку кабін. Цяпер на чарзе—механізаваная вытворчасць і тэрмапрацоўка. У гэтай пяцігодцы трэба будзе ўключыць у справу звыш сотні робататэхнічных комплексаў і маніпулятараў.

МЕЛІЯРАЦЫЯ

ДАПАМАГАЕ ЭВМ

Практычна любую аператыўную і статыстычную інфармацыю аб дзейнасці шматтысячнага калектыву палескіх меліяратараў можна атрымаць на экране дысплеяў, устаноўленых у дысплейнай зале Галоўпалессеводабуды. А з мэтай забяспечэння непасрэднага доступу да электронна-вылічальнай машыны для атрымання неабходнай інфармацыі ўсімі работнікамі апарату ўпраўлення абсталявана дысплейная зала.

Прымяненне ЭВМ у меліярацыйным будаўніцтве павышае эфектыўнасць дзейнасці кіраўніцкага персаналу, дазваляе аптымізаваць планавыя і арганізацыйныя рашэнні, глыбей унікаць у сутнасць ажыццяўляемых задач, а на аснове гэтага аператыўна ўздзейнічаць на ход вытворчых спраў.

ЗОНА АСАБЛІВАЙ УВАГІ

ВЯРТАННЕ

Самым вялікім навагоднім падарункам для жыхароў 12 вёсак Брагінскага раёна, якія былі эвакуіраваны з 30-кіламетровай зоны Чарнобыльскай АЭС, стала вяртанне ў родныя мясціны.

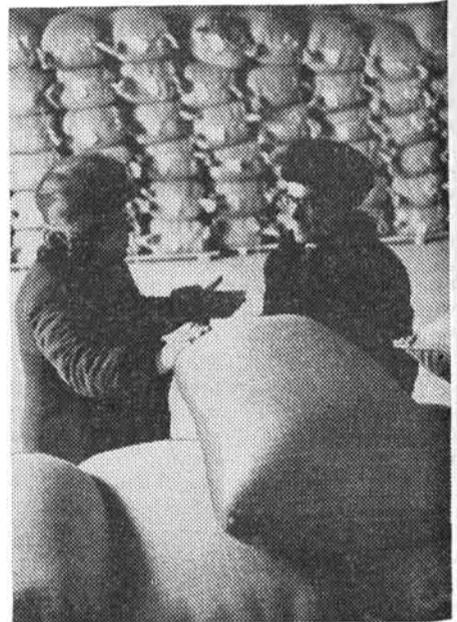
Слова рээвакуацыя ў тутэйшых месцах пакуль нязвыклае ва ўжытку. Але кожны ў вёсках Гдзень, Людвінаў, Іванаўка, Пасека і іншых ведае: азначае яно вяртанне дадому, якога з такім неярпеннем чакалі людзі. Засумавалі яны па роднаму падвор'ю, ды і хаты паастывалі без чалавечага цяпла, толькі-толькі пачынаюць ажываць. Яны яшчэ паслужаць гаспадарам, якія паспелі падправіць плот, завесці жывёлу. І ўжо які гэта клопат прыемны! Аб гэтым можна пачуць у любым з 284 двароў вёскі Гдзень. Тут зноў узняты флаг БССР над канторай калгаса, дзе размешчаны і выканком сельскага Савета, пачаліся заняткі ў васьмігадовай школе.

Ва ўсіх заселеных вёсках праведзены вялікія работы па дэзактывацыі

тэрыторыі, жылля, гаспадарчых пабудоў, расказвае старшыня Брагінскага райвыканкома А. Пракопаў. Дадаткова вядзецца добраападардаванне вуліц, пад'ездаў да фермаў, двароў.

...На Новы год свяціліся агнямі прыгожыя ёлкі ў дамах, жыхароў якіх сарвала з месца наша агульная бяда. Гэта свята для іх было радасным удвая.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

Эксперыментальная база «Анопаль» Мінскага раёна забяспечвае элітным насеннем усе калгасы і саўгасы Мінскай вобласці. Летась гаспадарка нарыхтавала для рэалізацыі 1 015 тон збожжа і каля 800 тон бульбы. У гэтыя дні на палі эксперыментальнай базы вывозяцца арганічныя ўгнаенні пад новы ўраджай.

НА ЗДЫМКУ: чарговую партыю элітнага насення збожжа рыхтуюць да адпраўкі ў гаспадаркі загадчыца зернесклада Валіяціна ШЛЯХЦІЦАВА і галоўны аграном эксперыментальнай базы Мікалай АФАНАСЕНКА.

РЭКАНСТРУКЦЫЯ

...І МАШЫНЫ ГАРШКІ АБПАЛЬВАЮЦЬ

Традыцыйную ручную вытворчасць перадалі машынам спецыялісты Беларускага вытворчага аб'яднання мастацкай керамікі. Па іх распрацоўках на розных прадпрыемствах рэспублікі выраблены многія віды нестандартызаванага абсталявання, якое даро магчымаць прадпрыемству ў кароткі тэрмін удвая перавысціць запланаваную магутнасць, стаць надзейным пастаўшчыком дабротных тавараў для народа.

У рэканструкцыю вытворчасці вялікі ўклад унеслі інжынерна-тэхнічныя работнікі прадпрыемства. Яны самі распрацавалі чарцяжы розных механізмаў і прыстасаванняў, значную частку якіх вырабілі рабочыя аб'яднання. На фарموначных участках, напрыклад, устанавілі паўаўтаматы і лічбевыя канвееры, якія замянілі цэлую брыгаду рабочых. На электраэнергію замест газу перавялі печы так званай падвільнай вытворчасці. Дзякуючы чаму намнога палепшыліся ўмовы работы і выслабаніліся вытворчыя плошчы. Фактычна бязлюдным стаў цэх падрыхтоўкі сумесей. Усё тут робяць машыны, кіруючы аператарам з дапамогай аўтаматыкі. Рабочым жа знайшлася справа на іншых участках.

КАНКУРЭНТАЗДОЛЬНАСЦЬ

ПІЯНІНА ЧАРОЎНЫЯ ГУКІ

Сур'ёзным канкурэнтам пяніна вядомых марак «Петроф», «Рэніш» і іншых стаў новы інструмент Барысаўскай фабрыкі пяніна. «Беларусь-10» мае высокія акустычныя ўласцівасці, багатую палітру гучаў. Ад папярэдніх мадэлей навінка адрозніваецца і асабліва прыгожым аздабленнем.

Першыя інструменты, якія былі выраблены ў канцы мінулага года, хутка знайшлі сваіх пакупнікоў на выстаўцы-продажы ў мінскім магазіне «Музыка». Сёлета іх выпуск узрасце да дзвюх тысяч.

З замежных пакупнікоў, а сёння фабрыка экспартуе свае вырабы ў 25 краін, першымі заказ на ўдасканаленыя пяніна прыслалі японскія фірмы, якія гандлююць музычнымі інструментамі.

ЛАНГЕПАС — ГОРАД БЕЛАРУСКІ

II. ПЕРШЫЯ

На раз'ездзе Ур'еўскі цягнік стаіць толькі адну хвіліну. Аляксандр Шкнай і яшчэ тры хлопцаў (усе з Маладзечна) хуценька выгрузілі свае рюкзакі. Пераначавалі ў палатцы, а раніцай пачалі выгружаць першыя вагоны з Беларусі. Работы непачаты край. А на запасны пучок усё прыбываюць і прыбываюць грузы. Растуць горы будаўнічых матэрыялаў і інструментаў. Нягледзячы на стому, працавалі дацямна...

Гэта быў жнівень 1980 года. Чацвёрка Шкная ішла па пераезде асноўных сіл будаўніча-мантажнага трэста № 37, які быў спецыяльна створаны для работ у Заходняй Сібіры.

У канцы жніўня на раз'езд прыбыла новая група з горада Ніжневартаўска, дзе базіраваліся беларускія будаўнікі. А Шкнай і яго калегі раніцай наступнага дня адправіліся на бераг пратокі Лангепас — месца будучага горада.

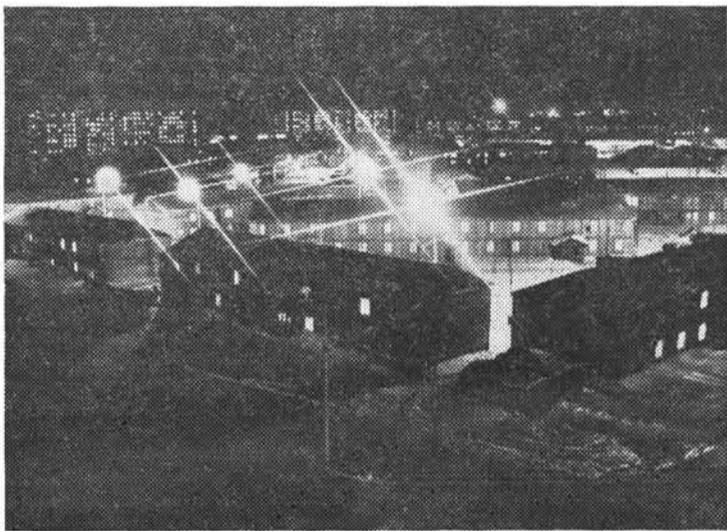
Арыенцір — тры высокія кедры на пакатым беразе — заўважылі яшчэ здалёк. А вакол буралом, павал, абгарэлыя пасля ляснога пажару сосны. Пілы, сякеры ў рукі — і за работу. Да вечара расчысцілі невялікую пляцоўку, расклалі вогнішча. Ля яго і пераначавалі. Раніцай зноў праца. Настрой сапсавала надвор'е: пайшоў дождж. Давялося падумаць пра жыллё. Пабудавалі з голяга вялікі шалап, дзе можна было абгарэцца і абсушыцца.

Праз некалькі дзён прыехалі мінчане — начальнік участка Мікалай Аксёнаў і разам з ім брыгада Віктара Мамаева. Аксёнаў, сабраўшы ўсіх, вызначыў задачу: да надыходу зімы ўстанавіць вагончыкі — часовае жыллё, пабудоваць інтэрнаты.

...Неба зацягнулі густыя хмары. Дзьме халодны вецер. Сонца ўжо няма некалькі дзён. Мясоцы егер, які завітаў да будаўнікоў, расказаў, што такое надвор'е ў іхніх краях звычайна папярэднічае першаму снегу. Трэба спяшацца. Мікалай Аксёнаў і яго хлопцы працуюць ад золку і да змяркання.

Пасля такой работы спіш, як пшаніцу прадаўшы. — расказаў мне пазней Аляксандр Шкнай. — Але ў тую ноч, як пачулі аддалены гул машын, усе ўскочылі, бы па камандзе. Выбеглі на вуліцу. Першы трактарны поезд сустрэкалі, як касманаўтаў пасля палёту...

Сорак вострым гадзін пераадольвала калона 20-ціламетровы ўчастак балот і тайгі ад раз'езда Ур'еўскі да трох

кедраў на беразе пратокі Лангепас. Паперадзе галаўнога трактара ішлі людзі па калена ў гразі і валілі дрэвы, слалі дарогу.

Радасць гэтай першай перамогі падбадзёрыла людзей. Сходу ўзяліся за будаўніцтва піларамы — патрэбны былі дошкі, брус, іншыя матэрыялы. Праўда, не абышлося і без кур'эзаў. Выкапалі ямы, паставілі слупы, а вось засьпаць іх ужо не хапіла сіл. Лункі хутка запоўніла вада, і да раніцы слупы «зацэментавалі» лёд. Так яны да вясны і стаялі.

Да Новага года былі гатовы тры інтэрнаты, склад, лазія — усё з дрэва. Побач стаялі дзсяткі два жылых вагончыкаў. Пачалі будаваць сталуюку. Упрыгожылі яе нацыянальным арнамантам і назвалі «Алесій». А ў трох сотнях крокаў ад гэтага месца, на супрацьлеглым беразе пратокі, закладваўся пасёлак. На пляцоўку пачалі паступаць канструкцыі драўляных аднапавярховых домаў. Ставіць іх даручылі ўчастку Мікалая Аксёнава.

(На наступны год тут паселяцца паўтары тысячы будаўнікоў з Беларусі). У гэтыя ж дні арганізавалі яшчэ адзін участак, які павінен быў закласці першы мікрараён горада (таксама драўляны). Узначалі яго мінчанін Павел Рубашэўскі. Калі быў забіты калок пад першы будынак горада, ён уласнаручна прымацаваў да сасны шчыт з надпісам: «Лангепас. Беларускі горад у Сібіры. Закладзены 7 студзеня 1981 года».

Галоўны геадэзіст трэста мінчанін Валерый Іваноў (гэта ён «пераносіў» горад з аркушаў праекта на сібірскую зямлю) расказвае мне пра тую першыя месяцы і сам здзіўляецца, як цяжка было

пабудоваць тут нават самы просты аб'ект:

— Вунь колькі клопату даў толькі адзін катлаван для помпавай станцыі. Здавалася б, работа нескладаная: глыбіня дзевяць метраў, шырыня дзясць. У нас дома гэта зробіць экскаватаршчык-практыкант. А тут лепшыя спецыялісты рады даць не маглі: выцягнуць коўш зямлі, і ямка тут жа запаўняецца вадой і гразю, хаця на двары лютая зіма, мароз пад сорок градусаў... Давялося выцягнуць дадаткова каля дзясці тысяч кубоў грунту. Катлаван атрымаўся ў дыяметры каля сотні метраў.

— А вясной пачалася бездараж, — успамінае Іваноў. — Пакуль трымаў ніжні слой мерзлаты, трактары яшчэ хадзілі, хаця выбівалі глыбокую каляіну. Едуць яны, а бачна толькі частка кабіны і выхлапная труба. А хутка і трактары сталі. Цяпер на аб'екты мы маглі дабрацца толькі ў балотніках — гумавых ботах да пояса.

Чым цяжэй работа, тым больш радуецца яе вынікі. Як тут не прыгадаць словы Валерыя Жука, які быў тады намеснікам галоўнага інжынера трэста. «Радасцей у нас па адной на кожны дзень, — гаварыў ён. — Пабудавалі дом — падзея, цеплатрасу праклалі — падзея, лінію электраперадач працягнулі — таксама падзея».

Сапраўды, тады на будоўлі кожны маленькі поспех лічыўся падзеяй. Напаўна таму, перш за ўсё, што, пераадоўваючы цяжкасці, людзі бачылі перспектыву. Няхай яшчэ пунцірам, але ўжо бачны былі абрысы будучага горада, паступова наладжвалася нармальнае жыццё.

Але пра гэта наступны раз.

Леанід АНІКЕЕЎ.

СОНЦА абрушыла на яго нясцерпную спёку. Востра пахла парохам. Ён паспеў заўважыць, што ляжыць на гарбатай купіне, нашпігаванай астываючымі асколкамі. Усю вайну прайшоў, да Берліна засталася зусім нямнога, і вось знайшоў яго пад Грабаўзее асколак...

«Асцярожней здымайце гэтыя ануцы, яны прысохлі. Скальпель, тампон, шпрыц... Будзе цуд, калі ён выжыве. Зашывайце. Мы зрабілі ўсё, што змаглі...»

Генрых ляжаў, спавіты бінтамі, і боль глухой сцяной адгароджваў яго ад усяго свету. Ён растварыўся ў ім, а чырвонае сонца наплывала ўсякі раз, калі адзіралі прысохлыя бінты.

Аднойчы апрытомнеў ад святла, быццам доўга-доўга праседзеў у глыбокім калодзе-

усе аперацыі былі складаныя, паэтапныя. Але хворыя яму верылі, таму што ён, як вызначыла грамадская думка, навучыўся рабіць цуды. Выпраўляць такія рэдкія ананаліі, як аднабаковае недаразвіццё часткі твару, карыстацца складаным трансплантатам, нарошчваць вушы, насы, выдаляць сляды глыбокіх апёкаў. Давялося яму стаць і інжынерам — стваральнікам медыцынскай тэхнікі. З яго ўдзелам былі створаны прыборы, аснашчаныя валаконнай аптыкай — набор інструментаў, да якіх працягнулі павышаную цікавасць замежныя калегі. Генрых Кручынскі стаў аўтарам больш чым 20 пасведчанняў на вынаходкі. Але ўсё гэта ён лічыў другарадным, галоўнае — твары з затоенай радасцю ў ваках.

У яго цяжкая, еле вельмі ка-

ХІРУРГ-ПЛАСТЫК

ГЕНРЫХ КРУЧЫНСКІ

ВЯРТАЦЬ ЛЮДЗЯМ УСМЕШКІ

жы, і таропка зажмурыўся. Адчуваў: нехта пільна на яго глядзіць. На спуднім ложку ляжаў чалавек. Твару ў яго не было: суцэльныя шрамы, апёкі, і ўсё ў чорных плямах. Як аказалася потым — сапёр. Заўважыўшы спалоханы позірк Генрыха, ранены адварнуўся да сцяны.

— Няўжо нічога нельга зрабіць, вярнуць гэтаму чалавеку твар? — спытаў аднойчы Генрых Кручынскі ў дактароў на шпітальным абходзе.

— Гэта вялікая, «ювелірная» работа, а спецыялістаў адзін-два на ўсю краіну, — адказаў яму. — Ды калі іх будзе нават і тысяча, усё роўна ім не справіцца з гораю, якое пакінула вайна.

Калі байца дывізіі імя Касцюшкі Генрыха Кручынскага, які цудам выжыў, спісалі з ваеннай службы, у яго з'явілася вялікае жаданне заняцца гэтай «ювелірнай» работай у хірургіі.

Але спачатку трэба было стаць звычайным урачом. І вось за плячамі Кіеўскі медыцынскі інстытут. Доўгія вечары ў раённай бальніцы. Пад рукой — дзясць кніг па аперацыйнай хірургіі з падрабязнымі ілюстрацыямі. Да першай аперацыі прыступаў, як сапёр, — вельмі асцярожна. Спыняючыся ля пасцелі, на якой, кідаючыся ў гарачы і цяжка дыхаючы, пакутаваў чалавек, ён выціскаў са сваёй галавы, здаецца, усе веды, што ў ёй былі. Пальцы вадзілі па сухой, палаючай скуры, ён глядзеў у зрэнкі хворага і — шукаў, шукаў, прадзіраючыся скрозь сумненні адзіна дакладныя хадзі. Мозг трымаў у напрузе пастаянная думка — выратаваць.

Пасля першай удалай аперацыі ён падумаў пра таго сапёра, суседа па шпітальным ложку. Пашкадаваў, што не папрасіў некалі ў яго адрас...

Далейшы шлях у медыцыне хірурга Генрыха Кручынскага быў такім. Практыка ў клініцы сківічна-тваравай хірургіі ў Маскве, вучоба ў такіх майстроў пластыкі, як лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Н. Міхельсон, лаўрэат Ленінскай прэміі Ф. Хітроў, абарона доктарскай дысертацыі, пераезд у Мінск, дзе, на яго думку, была самая вялікая колькасць шрамаў вайны на тварах.

У яго аперацыйнай, трэба сказаць, людзі заўжды набывалі надзею на радасць. Амаль

рысная работа — вяртаць людзям усмешку.

«Дарагі Генрых Уладзіслававіч! Мне цяпер не сорамна і на людзях паказацца, і ў люстэрка не балюча паглядзецца... Ужо і не ведаю, як вам дзякаваць! А помніце, якой прыехала да вас?»

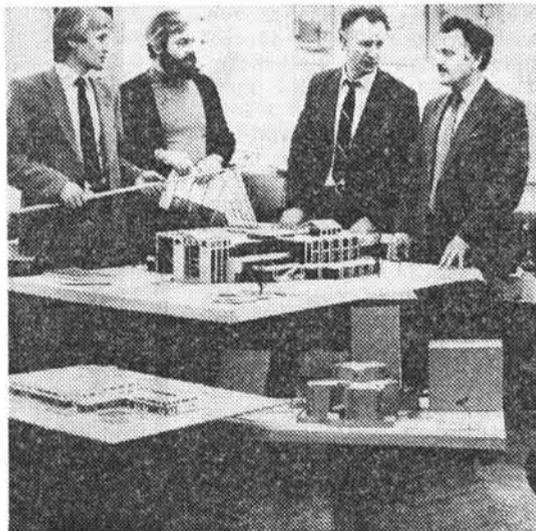
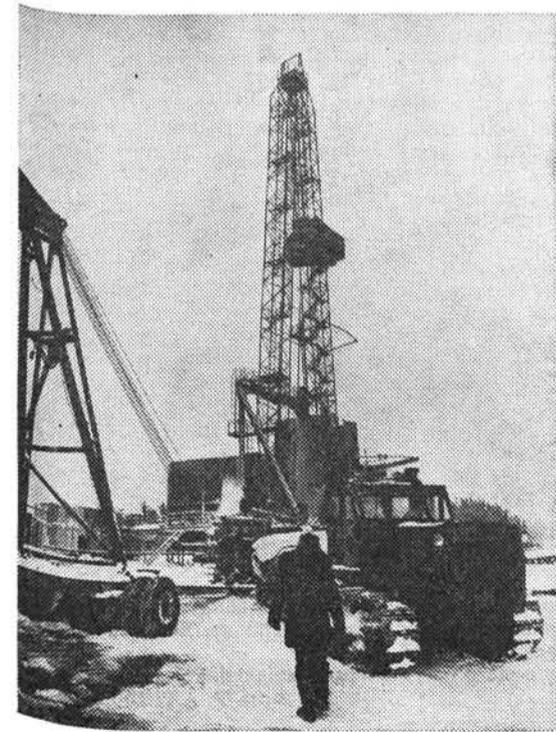
Ён адкладвае пісьмо — як не помніць! Маладая жанчына перанесла каля ста аперацыяў. Яна ні аб чым не прасіла, моўчкі падала суправаджальнае пісьмо ад калег з другой рэспублікі, у якім яны, звяртаючыся да яго аўтарытэту, вельмі прасілі дапамагчы хворай. Чым ён мог тады суцешыць жанчыну? Але і разумеў: няма нічога горшага за страту надзеі.

— Я не чараўнік, — сказаў Кручынскі, — але вельмі хаць ўбачыць вашу усмешку.

І рызыкнуў. Адзінае некрэнае месца на твары — скуру на лбе ён таксама выкарыстаў у якасці трансплантанта. Уважліва вывучыў пераказ старадаўніх манускрыптаў — за тры тысячы год да нашай эры ў Гібеце так спрабавалі выправіць дэфект носа. Але, як гэта зрабіць, і ці ўдавалася, напісана не было. Генрых Уладзіслававіч шукаў, але скуры бліжэй па фактуры і колеру, чым на лбе, не мог знайсці. Спецыяльнымі прыёмамі навучыўся расцягваць яе так, што праз некаторы час і слядоў перасадкі не заставалася. А нос атрымліваўся прыгожым, быццам яго такім і стварыла прырода.

І вось ужо ў Мінску працуе адзіны ў краіне семінар для хірургаў-пластыкаў, які вядзе прафесар Г. Кручынскі. Выдатныя вынікі і новыя метадыкі правядзення аперацый прыцягваюць да яго ўвагу практыкаў. Ёсць у яго і своеасаблівая галерэя партрэтаў — пацыенты да і пасля аперацый. Траўмы, дарожныя здарэнні, апёкі, недарэчныя выпадковасці прывялі іх у клініку. Сотні, тысячы знявечаных твараў, з якімі не нараджаюцца. Былію прыгажосць вярнулі ім рукі Генрыха Кручынскага. Адзінае, аб чым і зараз шкадуе ён, што так і не ўдалося адшукаць таго сапёра са шпітала. Столькіх былых франтавікоў пазбавіў ад шрамаў, а той твар, з-за якога і выбраў ён прафесію хірурга-пластыка, усё стаіць перад вачамі.

Лілія ЛАМСАДЗЕ.

НА ЗДЫМКАХ: начны Лангепас; на буровай вышчы. Адсюль пачынаюцца нафтавыя патокі, якія цякуць ва ўсе куткі Савецкай краіны; спецыялісты «Белдзяржпраекта» абмяркоўваюць праект забудовы новых вуліц горада.

Гродна. Абласны драматычны тэатр.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ЧЫТАЧЫ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» АДКАЗВАЮЦЬ НА АНКЕТУ

ЗАХАВАННЕ МІРУ — НАШ АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

Мінулы год быў аб'яўлены Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый Міжнародным годам міру. У сувязі з гэтым у верасні ў нашай газеце была апублікавана анкета «Захаванне міру — наш агульны клопат». На працягу некалькіх месяцаў мы публікавалі найбольш цікавыя адказы на яе нашых суайчыннікаў з розных краін. І сёння мы зноў звяртаемся да гэтых

што праблема захавання міру і жыцця на нашай планеце працягвае заставацца асноўнай праблемай чалавецтва. Мы спадзяёмся, што пісьмы, якія вы прачытаеце, не пакінуць аб'якавымі і вас, што і вы, паважаныя чытачы, падзеліцеся сваімі думкамі аб тым, што больш за ўсё хвалюе і трывожыць сёння нас усіх, раскажаце пра свой уклад у справу ўмацавання міру на зямлі.

Мяне глыбока ўсхвалявалі пытанні, пастаўленыя ў анкетце «Захаванне міру — наш агульны клопат», і я вырашыў напісаць вам і выказаць па іх сваё меркаванне.

Ці вядома нам аб тых кроках, якія робіць СССР у інтарэсах умацавання міру? Так, тут, у Канадзе, аб іх добра вядома. Не ведае аб гэтых кроках толькі той, хто не хоча ведаць, для каго нажыва вышэй за інтарэсы ўсяго чалавецтва. Аб усіх важнейшых ініцыятывах Савета Саюза паведамляецца ў прэсе, але толькі мізэрная частка таго, што было сказана на самай справе. Калі б аб іх паведамлялі таксама шырока, як, напрыклад, пра Чарнобыль ці справу Данілафа, то ў Канадзе стала б наможа менш людзей, якія з недавер'ем ставяцца да Савета Саюза і яго канструктыўных прапаноў па захаванню міру. І ўсё ж многія людзі і члены нашага ўрада гэтыя крокі вітаюць і адабраюць. Усе прагрэсіўныя канадцы выступаюць супраць палітыкі ЗША і іх саюзнікаў, накіраванай на развіццё гонкі ўзбраенняў, на ажыццяўленне праграмы «зорных войнаў». Зброя не можа гарантаваць мір. Таму мы вітаем прапанову СССР знішчыць усе ядзерныя ўзбраенні да 2000 года. Аднабаковы мараторый Савета Саюза на ядзерныя выпрабаванні пераканаў у шчырасці палітыкі СССР вельмі многіх людзей, якія раней сумняваліся. І барацьбітоў за мір у Канадзе стала значна больш. Цяпер ужо ніхто не верыць у тое, што дасягненне ваеннай перавагі над нашай Радзімай будзе нібыта садзейнічаць умацаванню міру. Гэтыя дзіцячыя казкі даўно ўстарэлі. І час палітыкі з пазіцыі сілы даўно мінуў.

Барацьба за мір набірае ўсё большы размах і ў Канадзе. Створаны Усеканадскі кангрэс міру, куды ўваходзіць і наша арганізацыя ФРК. Ён праводзіць мітынгі і дэманстрацыі, арганізоўвае збор подпісаў пад антываеннымі адозвамі. Адным сло-

вам, робіць усё магчымае, каб захаваць мір, дарагі ўсім людзям.

Уладзімір ХІЛЬЧУК.
Канада.

**

Паважаная рэдакцыя «Голасу Радзімы»! Некаторы час назад на старонках вашай газеты вы прапанавалі падзяліцца думкамі аб тым, як можна захаваць мір на зямлі. Гэта праблема вельмі хвалюе нас, суайчыннікаў, якія жывуць у Галандыі. Усе свае надзеі на будучыню мы звязваем з нашай Радзімай, з вялікім Саветкім Саюзам. Ужо многа год мы бачым, што СССР робіць усё магчымае, каб ліквідаваць пагрозу вайны, назаўсёды забяспечыць мір для чалавецтва. Ні адна іншая краіна не робіць столькі ў гэтым напрамку. Мы з вялікай цікавасцю прачыталі Заяву Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова і парадаваліся таму, што ёсць магчымаць праз 15 год пазбавіцца ад ядзернай зброі і ўвайсці ў другое тысячагоддзе з мірам. Аднак гэта не задавальняе ўрад ЗША, які ўсяляк супраціўляецца міралюбівым ініцыятывам СССР і працягвае вар'яцкую палітыку гонкі ўзбраенняў і нагнятання міжнароднай напружанасці. Але ўсе народы свету, у тым ліку і Галандыі, не хочуць вайны. Тут часта бываюць дэманстрацыі прыхільнікаў міру, у якіх актыўны ўдзел прымаюць і суайчыннікі. Мы супраць палітыкі прэзідэнта Рэйгана, супраць ядзернай вайны. І хочам, каб нашы галасы таксама ўліліся ў шматмільённы голас чалавецтва, якое заклікае: «Далоў вайну! Няхай будзе жыццё!»

Надзея ГАЛІЕНКА.
Галандыя.

**

У вашай газеце я заўсёды знаходжу нешта цікавае для сябе. Зразумела, што і анкета «Захаванне міру — наш

агульны клопат» не пакінула мяне аб'якавым. Сапраўды, пытанне захавання міру зараз стала галоўным для чалавецтва. І вельмі шкада, што буржуазныя сродкі масавай інфармацыі не надаюць яму належнай увагі. У сувязі з гэтым хачу паведаміць вам аб вельмі значнай падзеі ў жыцці прагрэсіўнага насельніцтва нашай краіны. Зараз у Аўстраліі мы атрымалі магчымаць чытаць газету «Правда» на англійскай мове. Саветкае выданне расказвае на сваіх старонках не толькі пра жыццё ў СССР, а і ў іншых краінах свету. Распаўсюджвае газету выдавецтва «С. Гулен». Шырокія слаі прапоўнага насельніцтва Аўстраліі стаміліся ад прапаганды буржуазнай прэсы, старонкі якой запаўняюць расказы пра насілле, наркаманию, забойствы, грабязжы, беспрацоўе, інфляцыю і іншыя «дасягненні» капіталістычнага свету. Тыя часопісы сеюць нянавіць да саветкага народа, да яго ладу жыцця, намагаюцца пераканаць чытачоў у ваяўнічасці і агрэсіўнасці Краіны Саветаў. «Правда» стала даступнай шырокаму колу аўстралійскіх чытачоў. Універсітэты, школы, бібліятэкі, арганізацыі руху за мір, рабочы клас і нават прадстаўнікі бізнесу праявілі вялікую цікавасць да саветкай газеты. Вельмі радаснай падзеяй стала гэта і для нашых замежных суайчыннікаў, якія жывуць тут. Зараз з дапамогай гэтага выдання яны ў сваіх гутарках з грамадзянамі Аўстраліі могуць пацвердзіць, што ў СССР не існуе беспрацоўя, інфляцыі, што для саветкага народа і яго ўрада прырытэтным у адносінах з іншымі дзяржавамі з'яўляецца мірнае суіснаванне, уземавыгаднае супрацоўніцтва і дружба. Першы тыраж газеты, якая нясе светлае слова праўды на аўстралійскую зямлю, склаў 100 тысяч экзэмпляраў.

Гары ТОМСАН-ТРАБІЦКІ.
Аўстралія.

Што? * Як? * Чаму?

ПРАФІЛАКТЫКА ЗАХВОРВАННЯЎ

Даўно вядомы факт: хваробу значна лягчэй папярэдзіць, чым лячыць. Таму ахова здароўя рэспублікі ўдзяляе самую пільную ўвагу прафілактычнай рабоце з насельніцтвам. Вось што напісаў у сваёй кнізе «Саветкі Саюз вачыма амерыканца (Гарады без крызісаў)» амерыканскі журналіст Майк Дэвідаў: «Людзям не толькі напамінаюць пра гэта, але і абавязваюць праходзіць рэгулярны медыцынскі агляд. Нягледзячы на наяўнасць дастатковай колькасці лячэбных устаноў, многія саветкія людзі яшчэ несур'ёзна ставяцца да свайго здароўя. Страх перад тым, што ў іх «нешта» знойдуць, стрымлівае людзей ад наведвання ўрача. З гэтай мэтай устаноўлена перыядычнае медыцынскае абследаванне. За такой, здавалася, фармальнай працэдурай стаіць клопат аб чалавеку. «Мае абавязкі ў адносінах да пацыентаў не абмяжоўваюцца іх лячэннем у час хваробы. Насупраць, я абавязаны сачыць за тым, каб яны не захварэлі», — сказаў мне адзін саветкі ўрач».

Асабліва ўвага ўдзяляецца ў Беларусі прафілактыцы інфекцыйных захворванняў. Ужо многія гады не назіралася выпадку эпідэміі. Для параўнання напамінім, што ў 1944 годзе, пасля вызвалення ад фашысцкіх захопнікаў, у Беларусі было каля 95 тысяч хворых на сыпны тыф і больш за 10 тысяч на брушны тыф, каля 250 тысяч хворых на малярыю. Цяпер гэтых хвароб практычна няма. У далёкую мінуўшчыну адышлі тыя гады, калі лютаваў і забіраў тысячы жыццяў страшны вораг чалавецтва — туберкулёз. Барацьба з ім і лячэнне арганізаваны так, што хранічна хворых становіцца ўсё менш, а смерць ад туберкулёзу — сапраўдна рэдкасць. На ўсіх прадпрыемствах, у дзіцячых установах, вёсках праводзіцца флюографія — абавязковае рэнтгенаўскае абследаванне лёгкіх. Выяўленыя ў час гэтых абследаванняў хворыя з раннімі формамі туберкулёзу неадкладна гаспіталізуюцца. Некалькі месяцаў яны лечацца ў стацыянары, потым у санаторыі. Увесь гэты час ім выплачваецца дапамога па бальнічнаму лістку ў размеры іх заробтнай платы. Затым на працягу некалькіх год яны пільна назіраюцца ўрачамі і здымаюцца з уліку толькі тады, калі ўрачы поўнасцю ўпэўнены ў іх выздараўленні. Дзякуючы поспехам беларускіх урачоў, у рэспубліцы ліквідаваны такія інфекцыйныя захворванні, як воспа, дыфтэрыя, поліяміяліт, трахома. Значна зніжана захворванне адзёрам, коклюшам. Штогод у рэспубліцы праводзіцца каля 10 мільёнаў прафілактычных прывівак.

На прадпрыемствах не рэдзей аднаго разу ў год урачэбнымі брыгадамі, у складзе якіх розныя спецыялісты, праводзіцца прафілактычныя агляды рабочых з мэтай не дапусціць узнікнення прафесійных захворванняў. Вядзецца строгі контроль за захаваннем неабходных гігіенічных норм у цэхах. У выпадку іх парушэння на адміністрацыю цэха ці завода накладваецца спаганне.

Вялікую ролю ў прафілактычнай рабоце сярод насельніцтва адыгрываюць санітарна-эпідэміялагічныя станцыі, якія ажыццяўляюць строгі кантроль за прадпрыемствамі грамадскага харчавання, за захаваннем санітарна-гігіенічных норм пры будаўніцтве жылых масіваў і прамысловых прадпрыемстваў, за сістэмай водаабеспячэння і каналізацыі. Санітарныя работнікі старанна сочаць і за сістэмай імунапрафілактыкі. Усе санітарна-эпідэміялагічныя станцыі рэспублікі маюць сучасныя лабараторныя базы і абсталяванне.

Прафілактыка захворванняў, кантроль за здароўем насельніцтва рэспублікі заўсёды былі ў цэнтры ўвагі нашай медыцыны, але ніколі раней на гэта не асіноўвалася столькі сродкаў, як сёння. У краіне пачала ажыццяўляцца праграма ўсеагульнай штогадовай дыспансерызацыі насельніцтва. Гэта значыць, што ўсіх жыхароў гарадоў і вёсак штогод будуць аглядаць урачы асноўных медыцынскіх спецыяльнасцей. Гэта дазволіць своєчасова выяўляць пачатковыя, часам непрыкметныя для самога чалавека сімптомы захворванняў і своєчасова пачынаць лячэнне, каб не даць развіцця хваробы.

У вёсцы Вялікая Ухалода Барысаўскага раёна збудзена ў эксплуатацыю новая двухпавярховая паліклініка. Яна пабудавана на сродкі саўгаса «Гвардыя».
НА ЗДЫМКУ: у водагразелячэбніцы паліклінікі.
Фота У. АЛЯШКЕВІЧА.

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Сардэчна віншваем Прэзідыум і ўсіх супрацоўнікаў Беларускага таварыства «Радзіма», рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» з Новым, 1987 годам!

Ад шчырага сэрца жадаем яшчэ большых поспехаў у вашай нялёгкай, але вы-сакароднай дзейнасці па лініі культур-ных сувязей з суайчыннікамі за рубя-жом. Няхай сувязі паміж намі мацнеюць і развіваюцца на карысць міру, ўзаема-разумення і дружбы народаў Канады і Савецкага Саюза.

Шчасця вам, сябры, і поспехаў у ва-ших добрых справах!

Галоўнае праўленне Федэрацыі рускіх канадцаў.
Старшыня Антон КУЛЬЧЫН,
Сакратар Аляксандра ЮРОЎСКАЯ.
Канада.

Паважаная рэдакцыя газеты «Голас Радзімы»!

Ад усёй душы хачу павіншаваць вас з Новым, 1987 годам і пажадаць шчасця і

здароўя, поспехаў у вашай рабоце, а галоўнае, міру ва ўсім свеце.

Асабліва хачу вам падзякаваць за прысылаемую мне газету «Голас Радзімы», якую заўсёды чытаю з вялікай увагай і цікавасцю. Больш за ўсё мне падабаюцца артыкулы аб Палессі, аб маёй роднай Піншчыне.

Дзмітрый ЯФРЭМАЎ.

Аргенціна.

Прыміце ад удзячнага чытача ўрачы-сты зямны паклон рэдакцыі «Голасу Ра-дзімы» з выпадку Новага, 1987 года! Ня-хай ваша творчае слова і надалей будзе для нас, суайчыннікаў на чужыне, як хлеб, без якога нельга абысціся. Няхай зноў і зноў яно сцвярджае ў нас любоў да Радзімы і імкненне да міру на зямлі! Няхай развіваецца і працітае славян-ская культура! Няхай заўсёды і ўсюды будзе мір на планеце Зямля!

Аўстралія.

Юрый РАСАДЗІНСКІ.

Дарагія сябры ў рэдакцыі газеты «Го-лас Радзімы»!

Віншваем вас і нашу мілую Радзіму — Беларусь з Новым годам! Мы сустрака-ем яго з новымі надзеямі на захаван-не міру на зямлі. Мінуй трывожны 1986 год, а што чакае нас у 1987 го-дзе і ў будучыні, залежыць ад нас са-міх. Няхай жа больш згуртаванымі ста-новяцца рады барацьбітоў за мір, і су-меснымі намаганнямі мы знішчым пагро-зу вайны!

Канада.

Ірына і Аляксей ГРЫЦУКІ.

Дарагія суайчыннікі!

Праўленне і члены аддзела ССГБ г. Шарлеруа сардэчна віншуюць сяброў і супрацоўнікаў Беларускага таварыства «Радзіма», рэдакцыі газеты «Голас Ра-дзімы», увесь савецкі народ з Новым, юбілейным 1987 годам!

Няхай у год 70-годдзя Вялікай Каст-рычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі яшчэ ярчэй гарыць над светам пяцікан-цовая зорка і як маяк указвае шлях да міру і дружбы народаў!

З павагай

ад імя членаў аддзела ССГ г. Шарлеруа
Марыя ГАРОХ.

Бельгія.

Паважаныя суайчыннікі ў рэдакцыі «Голасу Радзімы» і таварыстве «Радзі-ма».

Віншваем вас і ўвесь беларускі на-род з радасным святам — Новым годам. Жадаем усім вам шчасця, здароўя і доб-рых поспехаў у вашай плённай рабоце, у барацьбе за мір.

Са шчырым прывітаннем
Уладзімір і Марыя ХІЛЬЧУКІ.

Канада.

Прыміце самыя найлепшыя пажаданні ў Новым, 1987 годзе! Няхай ён і ўсе на-ступныя будуць гадамі міру!

Канада.

Праўленне і члены аддзела Федэра-цыі рускіх канадцаў горада Таронта він-шуюць супрацоўнікаў Таварыства «Радзі-ма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» з Новым годам!

Шлём усім самыя найлепшыя пажадан-ні ў жыцці: моцнага здароўя, асабістага шчасця, поспехаў у працы, у барацьбе за трывалы мір, дружбу і ўзаемаразу-менне паміж народамі ўсёй зямлі.

Няхай будзе мір, мір і яшчэ раз мір!
Сакратар аддзела ФРК
Кацярына ЗВАНАРОВА.

Канада.

На лыжні.

Фота У. ПЯТРОВА.

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

ВИТРАЖИ ЛАТВИИ

Недалеко от полноводной и широкой Даугавы, в центре Старой Риги, возвышается Домский собор. Сейчас здесь музей и концертный зал, куда ходят любители органной музыки. Но если вас интересует такой древний вид искусства, как витражи, то вы, находясь в Риге, тоже придете в Домский собор...

Чудесная игра цвета и света, которую создавали витражи, издревле привлекала людей. Многие даже полагают, что солнечные лучи, проникая в помеще-ние сквозь цветное стекло, приобретали более интен-сивный, магический блеск: витражи считались продук-том сплава драгоценных камней.

Когда были созданы пер-вые витражи, сказать труд-но. Известно, что примене-ние цветных стекол для ук-рашения окон началось с того времени, когда хисти-анство стало государствен-ной религией в Римской империи. Это было в конце IV столетия нашей эры. А в XIII веке витражи появля-ются в Прибалтике, где шел интенсивный процесс на-саждения католицизма германскими крестоносцами. Территория нынешней Латвии становит-ся одним из центров изго-товления витражей.

Большая часть сохранив-шихся витражей находится в настоящее время в Риге. Они встречаются в храмах, музеях, институтах, прави-тельственных и жилых зда-ниях. Есть они и в других городах республики, пре-имущественно в церквях.

Тематика латышских вит-ражей очень разнообразна. В церквях это преимущест-венно религиозные сюже-ты, хотя, как это имеет мес-то в Домском соборе и в церкви Иоанна, встречаю-тся и светские темы. В об-щественных и жилых зда-ниях на витражах изобра-жены эпизоды из рыцар-ских подвигов, борьбы го-рожан с феодалами, сце-ны из народного эпоса, тру-довые процессы, а также геральдические, аллегорич-ские, портретные и иные композиции.

Древних витражей в Лат-вии мало. Большинство из сохранившихся относится к XIX — началу XX столетия. Часть витражей Домского собора погибла в годы Ве-

ликой Отечественной вой-ны. Среди оставшихся вы-деляется композиция «Епи-скоп Альберт закладывает первый камень Риги».

Все витражи для этого собора были изготовлены в конце прошлого столетия в рижских мастерских Тоде и Калерта Вебера. Мастер-ская художника Тоде в свое время изготовила большое количество высокохудожест-венных витражей для Пет-ербурга, Москвы, Киева, Одессы и других русских городов.

В начале нашего века рижский художник Карл Бренцен создал ряд вы-дающихся витражей, в том числе «Петр Великий» и «Вечерний пейзаж», кото-рые находятся в Ленингра-де, а также витраж «Лач-лесис», являющийся заме-чательным произведением витражного искусства. Лач-лесис — народный латыш-ский герой. На витраже изображено его единобор-ство с Черным рыцарем.

По рисункам художника Ансиса Тирулиса выполне-ны четыре аллегорических витража, которые экспони-ровались на международ-ной выставке в Париже в 1937 году. Ныне они нахо-дятся в концертном зале Рижской филармонии. Они олицетворяют ремесло, ко-раблестроение, строитель-ство и торговлю.

После освобождения от гитлеровцев в Латвии воз-обновились витражное ис-кусство. Уже в 1948 году латышский художник Вей-ланд создал мозаичные вит-ражи для здания Постоян-ного представительства Латвии в Москве. В 1951 го-ду в Риге была создана витражная мастерская, объ-единившая витражистов-ху-дожников и мастеров-ис-полнителей, при Рижском училище прикладного ис-кусства открылось специ-альное отделение.

Витражное искусство в современной Латвии пере-живает вторую молодость. Советские художники сов-местно с архитекторами стремятся шире использо-вать витражи в украшении различных зданий. Вслед за Ригой витражные мастер-ские появляются в Вильню-се и других городах нашей страны.

Лана СКУИНЯ,
(АФН).

СПОЎНІЛАСЯ 150 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

ВАЛЕРЫЯ УРУБЛЕЎСКАГА

ГЕНЕРАЛ ПАРЫЖСКИХ БАРЫКАД

У 1889 годзе ў Парыжы адбыўся ўстаноўчы сход кангрэса II Інтэрнацыянала. Яго ўдзельнікі ўрачыста ві-талі герояў Парыжскай Ка-муны, што засталіся ў жывых, сярод якіх быў і наш зямляк, праслаўлены генерал Каму-ны Валерый Антоній Уруб-леўскі.

Вядомы рэвалюцыянер, адзін з актыўных арганізатараў і кіраўнікоў паўстання 1863—1864 гадоў, блізкі са-ратнік Кастуся Каліноўскага, герой Парыжскай Камуны В. Урублеўскі нарадзіўся 27 снежня 1836 года ў мястэчку Жалудок Лідскага павета Ві-ленскай губерні (цяпер Гро-дзенская вобласць) у сям'і шляхціца.

У 1853 годзе ён скончыў Віленскую гімназію і пасту-піў вучыцца ў Пецябургскі лясны інстытут, пасля праца-ваў інспектарам лясной шко-лы ў Саколцы Гродзенскай губерні.

Яшчэ ў дзяцінстве Валерый бачыў, як здэкаваліся з пры-гонных сялян памешчыкі. І ўжо тады пранікся павагай да сялянскай працы і бязмер-най нянавісцю да прыгоннага права.

У студэнцкія гады ў Пе-цябургу Валерый становіцца на шлях рэвалюцыйнай барацьбы супраць прыгоннага права і яго апоры — царска-га самадзяржаўя, уваходзіць у рэвалюцыйны гурток Сізі-

мунда Серакоўскага, які стаў на пазіцыях рэвалюцыйных замакратаў. Гурткоўцы знаё-міліся з творамі А. Герцэна, М. Агарова, В. Бялінскага, М. Чарнышэўскага, М. Даб-ралюбава.

Пасля прыезду на Гро-дзеншчыну В. Урублеўскі актыўна працягваў рэвалю-цыйную дзейнасць, не пры-ваючы кантактаў са сваімі пецябургскімі аднадумцамі. У 1861—1863 гадах ён раз-зам з Кастусём Каліноўскім прымаў непасрэдны ўдзел у стварэнні рэвалюцыйнай ар-ганізацыі ў Гродне. У гэты пе-рыяд яны энергічна рыхта-валі народныя масы да паў-стання. З 1862 па 1863 год выпускалі і распаўсюджвалі першую беларускую нелегал-ную газету «Мужыцкая праў-да», якая пісала пра невы-носна цяжкія ўмовы жыцця беларускіх сялян і заклікала іх да барацьбы супраць па-мешчыкаў і царскага ўрада.

В. Урублеўскі быў стра-сным прапагандыстам рэвалю-цыйных ідэй, разгарнуў шы-рокую дзейнасць па прыцяг-ванню новых членаў у сваю нелегальную арганізацыю, да-памагаў ствараць заканспі-раваныя бібліятэкі забароне-ных кніг рэвалюцыйнага зме-сту.

У час паўстання 1863—1864 гадоў ён стаў адным з яго актыўных арганізатараў і кіраўнікоў. Першапачаткова

Валерый Урублеўскі каманда-ваў паўстанцкімі атрадамі, быў начальнікам штаба паў-станцкіх сіл, а потым яго пры-значылі ваяводай на Гродзен-шчыне. Пад яго камандаван-нем паўстанцы, рады якіх хутка раслі, паспяхова змага-ліся з праціўнікам, неаднара-зова прымушалі карнікаў ра-тавацца ўцёкам. У той жа час ён працягваў клопат аб паляпшэнні жыцця мясцовых жыхароў, дабіваўся бяспрэч-нага выканання Маніфеста паўстанцкага ўрада аб надзя-ленні сялян зямлёй. Для кан-тролю за гэтым арганізаваў спецыяльны перасоўныя гру-пы паўстанцаў.

У студзені 1864 года каля вёскі Усцімава, непадалёку ад Любліна, Валерый Урублеў-скі быў цяжка паранены ў галаву і плячо. Воратні палі-чылі яго забітым. Але мя-сцовыя сяляне аказалі Уруб-леўскаму першую дапамогу і перавезлі ў маёнтак аранда-тара Клаўдзія Складоўскага, дзе ён некаторы час лячыўся. Калі рэвалюцыянер крыху па-правіўся, ён папрасіў хутчэй пераправіць яго цераз аўст-рыйскую граніцу. У верасні 1864 года Урублеўскі ўжо быў у Парыжы.

Царскі ваенны суд у Гро-дне 22 жніўня 1864 года за-вочна прыгаварыў Валерыя Урублеўскага да пакарання смерцю.
(Заканчэнне на 8-й стар.).

ПАВАРОТНЫМ этапам у жыцці Беларусі, як і ўвогуле ў гісторыі ўсёй царскай Расіі, стала рэвалюцыя 1905 — 1907 гадоў. Як пісаў Ленін, яна «будзіла да палітычнага барацьбы мільёны рабочых і дзесяткі мільёнаў сялян». Магутныя хвалі рэвалюцыі ўзнялі беларускі народ на актыўную барацьбу за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, стралянулі і раскатуравалі заспаную нацыянальную свядомасць шырокіх народных мас, стымулявалі небывалую дачыну актыўнасць працоўных. Бурлівыя рэвалюцыйныя падзеі ўзнялі з народных глыбін і паставілі на чале беларускага нацыянальна-рэвалюцыйнага руху Янку Купалу і Якуба Коласа, якія з найвялікшаю сілаю выказалі ў родным слове мары і імкненні свайго народа, клікалі яго на святую барацьбу за лепшую будучыню.

Свабода друку, хоць і часова, абмежаваная рознымі пунктамі і ўдакладненнямі, была велізарнай заваёвай рэвалюцыі. Нацыянальна-вызваленчая барацьба падштурхнула і ажывіла разгортванне змагання за стварэнне школы на роднай мове, выданне беларускіх падручнікаў, кніг, газет, часопісаў. У Пецярбургу і Вільні закладвалася першыя выдавецкія таварыствы, пачынаюць выходзіць першыя легальныя беларускія газеты «Наша доля», «Наша ніва», друкуюцца навукова-папулярныя кніжкі.

Адной з найважнейшых працяў літаратурна-грамадскага руху ў Пецярбургу стала заснаванне беларускай выдавецкай суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца», якая існавала легальна і ўпершыню ў гісторыі нашага кнігадрукавання пачала выдаваць кнігі сістэматычна. Суполка была заснавана 5 (18) мая 1906 года па ініцыятыве выкладчыка Пецярбургскага ўніверсітэта Браніслава Эпімаха-Шыпілы, які ўзначаліў кантору арганізацыі, а затым і склад размясціў на сваёй кватэры. Арганізатарамі суполкі былі студэнт Горнага інстытута В. Валейка, чыноўнік У. Стальгва, інжынер-тэхнолаг Ю. Іваноўскі, настаўнік У. Калашэўскі і іншыя. Супольнікам новай арганізацыі маглі быць асобы, якія ўносяць 10 рублёў узносаў. Першы пункт умовы, якая была зацверджана 13 мая 1906 года і мела сілу да 1 студзеня 1909-га, сцвярджаў: «Таварыства ўстанаўляецца для таго, каб друкаваць і шырыць памеж людзей ксэніжкі беларускія і ўсё, што датыча Беларусі».

Першай кніжкай, якую выдала суполка, быў буквар — «Беларускі лемантар, або Першая навука чытання» (вышаў ананісна, але аўтарам яго лічаць К. Каганца). Пад № 2 было надрукавана «Першае чытанне для дзетак беларусаў» Цёткі — хрэстаматыя, якая стала пэўным працягам лемантара і была разлічана на дзяцей першага класа. Ва ўмовах, калі не існавала беларускай школы, калі мала хто трымаў у руках кніжку, надрукаваную па-беларуску, выданне гэтых кніжак было амаль сенсацыйным, мела неверагодна вялікае грамадскае і палітычнае значэнне.

Памятаючы пра дзве катэгорыі чытачоў, адны з якіх вучыліся па-руску, а другія спасцігалі польскую граматы, суполка выдавала кнігі як кірыліцай («Жалейка», «Шляхам жыцця», Янкi Купалы, усе драматычныя творы), так і лацінкай (усе творы В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, «Пан Тадэвуш» А. Міцкевіча), некаторыя асобна кірыліцай і асобна лацінкай («Беларускі лемантар», «Першае чытанне» Цёткі), а некаторыя двама шрыфтамi адначасова (тры альманахі «Маладая Беларусь»). Такое становішча было не на карысць выдавецтва, бо патрабавала дадатковых сродкаў, але на той час пазіцыя суполкі была правільнай: яна ўлічвала гістарычныя ўмовы развіцця беларуска-

га грамадства, канкрэтную сітуацыю.

Як лемантар, так і «Першае чытанне» былі ўкладзены на жывой народнай аснове, на гронце жыцця беларускай вёскі, яе побыту і норавоў, малюнкаў прыроды.

Абставіны склаліся так, што наступны падручнік — «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» Якуба Коласа з'явіўся толькі ў канцы 1909 — пачатку 1910 года. Гэта была хрэстаматыя для вучняў пачатковай школы. Яе склалі апавяданні, вершы, замалёўкі самога Коласа, а таксама апрацаваныя ім народныя казкі. Сем раздзелаў чытанкі прысвечаны порам года — вясне, лету, восені, зіме, іх прыкметам і асаблівасцям. Аўтар умела малюе вобразы роднага краю, паказвае побыт і

лавежская пушча». Як бачым, і тут была пэўная мэтанакіраванасць: і паказаць чытачу-пакупніку, што беларусы даўно маюць сваю літаратуру, сваіх славуных песняроў, свае рукапісныя кнігі яшчэ з XV стагоддзя, і раскрыць этнаграфічную адметнасць розных рэгіёнаў краю праз народныя тыпы, адзенне, прыроду, палявыя работы, і падкрэсліць — вось наша спадчына, наша гісторыя, яна не такая мізэрная, як стараліся даказваць многія многа разоў, і ты ўжо і сам паверыў, што ў нас нічога няма, і г. д.

15 верасня 1906 года ў № 3 «Нашай долі» паведамлялася пра выдадзеныя суполкай кніжкі і паштоўкі. 24 лістапада ў № 3 новай газеты «Наша ніва» аб'ява гэта была паўторана. Было тут змешчана і паведам-

беларускай мовы знята, выданне беларускіх кніг і тым больш іх шырокае распаўсюджанне было і псіхалагічна, і палітычна непажаданай з'явай для царскіх чыноўнікаў. Не паспелі паявіцца першыя выданні суполкі, як гэта адразу адчулася, азвалася. 22 верасня 1908 года А. Кемерлінг—старшыня Віленскага часовага камітэта па справах друку — пасылае ў Пецярбургскі камітэт па справах друку купалаўскую «Жалейку» і багушэвіцкую «Дудку» і «Смык» з запытаннем, «могут ли они быть допущены к обращению». Пецярбургскія чыноўнікі накіравалі пракурору Пецярбургскай судовай палаты данясенне на гэтыя зборнікі з просьбай кнігі арыштаваць, вінаватых у надрукаванні прыцягнуць да адказнасці, а суп-

а ў 1914-м — «Мядзведзь» А. Чэхава. Усе гэтыя п'есы часта ставіліся, і выданні суполкі здарава памаглі станаўленню беларускага нацыянальнага тэатра.

Разгарнуць шырэў выданне беларускіх драматычных твораў суполцы не дазволіла імперыялістычная вайна, якая і стала прычынай закрыцця выдавецтва. А пра тое, што рабіліся захады, каб ажывіць, павялічыць выданне драматычных твораў, сведчыць конкурс, які быў аб'яўлены ў чэрвені 1913 года ў «Нашай ніве». Цікава, што за лепшыя творы для сцэны дакладваліся нават грашовыя ўзнагароды.

Колькасць беларускіх п'емнікаў, якія пісалі вершы, апавяданні, драматычныя творы, выступалі ў жанры фельетона, вострага надзённага публіцыстычнага артыкула, з кожным годам расла. Наспявала патрэба ў выданні, дзе ўся гэта прадукцыя магла быць надрукавана. Чытача ўжо не задавальняла толькі газета. Суполка ведала гэту сітуацыю, добра арыентавалася ў наяўнасці літаратурных сіл. Таму спроба суполкі заснаваць беларускі часопіс стала адной з цікавых новых старонак яе дзейнасці. У канцы 1911 года ў «Нашай ніве» паявілася звестка пра альманах «Маладая Беларусь», а ў наступным — выйшаў першы сшытак першай серыі.

Рэдакцыя меркавала, што «Маладая Беларусь» будзе перыядычным выданнем, дзе чытачы знойдуць грамадскі раздзел, дзе будучы абгаворвацца «неадложныя для беларускага грамадзянскага справы», раздзел навуковы і яшчэ «прыгожае пісьменства і шукі». У выдадзеных сшытках «Маладой Беларусі» чытачы змоглі прачытаць драматычную паэму Я. Купалы «Сон на кургане», вершаваныя апавяданні Я. Коласа, вершы Ц. Гартнага, А. Гурло, К. Буйло, Я. Журбы, Ф. Чарнышэвіча, А. Петрашкевіча (Філафея Калінкі), апавяданні Цёткі «Асенні лісты», «Лішняя», «Зялёнка», «Абразкі» З. Бядулі, артыкулы пра формы нацыянальных адносін на Беларусі і ў Літве, пра неадкладныя задачы тагачаснай беларускай інтэлігенцыі. Выдадзеныя тры сшыткі альманаха «Маладая Беларусь» засведчылі, што на той час беларуская грамадскасць мела ўжо такую колькасць творчых сіл, што, каб не вайна, якая разбурыла ўсе планы, вынішчыла і частку творчай інтэлігенцыі, у беларусаў хапала ўжо мажлівасцей, каб выдаваць сур'ёзны часопіс.

Асобна падкрэслім, як актыўна, нават самаахвярна прапагандавала суполка «Загляне сонца і ў наша аконца» беларускую кнігу. У Варшаве, Вільні, Мінску, Гродне, Гомелі, Віцебску былі адчынены контр-агенцтвы. Суды кнігі дасылаліся з Пецярбурга і на месцы ўжо даходзілі да чытача. Акрамя таго суполка пастаянна дала аб'явы ў «Нашай ніве» і дасылала кніжкі кожнаму жадаючаму.

Вайна спыніла выдавецкую дзейнасць арганізацыі, якая за няпоўныя 8 гадоў здолела выпусціць цэлую бібліятэчку з 38 кніг літаратурнага, грамадска-палітычнага, бытавога, навукова-папулярнага зместу, агульным тыражом больш за сто тысяч экзэмпляраў.

Суполка смела, самаахвярна, з найвялікшай верай у лепшую будучыню выйшла ў шлях з «светлага знання сяўбою» (Я. Купала) на карысць свайго народа, асвятліла шлях якія «сцэжкі цямноты», якіх было надзвычай многа на той час на дарозе беларусаў да самаствярджэння і прагрэсу, таму сёння нашчадкі, якім сацыялізм даў усе магчымасці заняць «свой пачасны пасад між народамi», успамінаюць іх высакародную патрыятычную працу з глыбокай пашанаю і ўдзячнасцю.

Янка САЛАМЕВІЧ,
лаўрэат Дзяржаўнай
прэміі БССР.

ПАЧЫНАЛЬНІКІ

ДА 80-ГОДДЗЯ ВЫДАВЕЦКАЙ СУПОЛКІ
«ЗАГЛЯНЕ СОНЦА І У НАША АКОНЦА»

працу людзей. І не проста паказвае. За дакладнымі, каларытнымі дэталі і апісаннямі — рэальнае жыццё беларускага селяніна, тыя сацыяльныя кантрасты, якія прыніжалі чалавечыя жыццё ў дарэвалюцыйнай беларускай вёсцы, зводзілі на нішто ўсе старанні мужыка-працаўніка, араты і сейбіта, таго, чыімі рукамі здабываліся ўсе даброты на зямлі. Чалавек-працаўнік тут добры, разумны, шчыры, сціплы, але не вольны, прыніжаны, прыгнечаны несправядлівымі сацыяльнымі ўмовамі несправядлівага ладу. Дзеці самі заўважалі, як не ваяжца, як кантрастуе прыгажосць прыроды з цяжкім жыццём простага чалавека, які пазбаўлены права любавача ўсім гэтым, ён павінен ведаць толькі адно — працаваць на багатага. Аўтар проста і задумана гаворыць дзецям аб складаных рэчах, праўдзіва паказвае сапраўдныя прычыны беднасці сялян. З глыбокім веданнем псіхалогіі дзяцей, таго, што кранае душу малечы, Колас-настаўнік узнёсла, паэтычна, яркімі фарбамі малюе прыроду краю, паэтызуе працу, выяўляе характасто жыцця ў розных яго праявах, сцвярджае сапраўдныя, высокія маральна-этычныя вартасці простага чалавека, яго патрыятызм, сумленнасць, даброту, непрымірымасць да зла і несправядлівасці і гэтым самым як вопытны, спрактыкаваны настаўнік-педагог, назіральны мастак-пісьменнік вучыць дзяцей, выходзіць іх душах праўдзіва і спягду, даброту і актыўныя адносіны да жыцця, любоў да звера і птушкі, кусты і травы на лузе.

У 1906 годзе суполка «Загляне сонца і ў наша аконца» выдала серыю з 10 беларускіх паштоўкаў, ці, як тады казалі, «пісулек»: «Вінцук Марцінкевіч — пясняр беларускі», «Янка Лучына — пясняр беларускі», «Францішак Багушэвіч (М. Бурчок) — пясняр беларускі», «Мужыкі з-пад Слуцка», «Шчарсуны ўлетку» (шчарсуны — жыхары вёскі Шчорсы на Навагрудчыне. — Я. С.), «Шчарсуны ўзімку», «Парабковая дворная хата», «Дудар беларускі», «Вясковая баба з Трыбужкоў» (у Слоніміскім павеце — Я. С.), «Дом Т. Касцюшкі ў Марачоўшчыне». Потым былі надрукаваны яшчэ «Беларуская біблія XVI в.», «Апостал Скарныны»: «Беларускае евангелле XV в.», «Беларускі псалтыр XVII в.», «Беларускі тып», «Селянін з-пад Мінска», «Арба валамі на Палессі», «Полудзень жанцоў на Палессі», «Беларускі жыд», «Мужыкі з-пад Пухавіч», «Торжышча ў Пухавічах», «Дзяўчаты з-пад Слуцка», «Бе-

ленне пра хуткі выхад з друку навукова-папулярнай брашуры «Гутарка аб небе і зямлі» (вышла ў 1907 годзе, пераклад на беларускую мову К. Кастрэвіцкага і С. Шаўлоўскага) і «Жалейкі» Янкi Купалы (гэта было першае паведамленне ў беларускім друку пра Я. Купалу і яго зборнік паэзіі: выйшаў ён толькі ў сакавіку 1908 года, стаўшы першай беларускай арыгінальнай, аўтарскай мастацкай кніжкаю выдавецтва). Акрамя выдання і продажу сваіх кніг суполка ўзяла на камісію і пачала прадаваць ранейшыя беларускія кнігі (у аб'яве гаварылася пра выдадзены ў 1903 годзе зборнік Я. Лучыны «Вязанка» і зборнік 1904 года «Казкі») і кнігі пра Беларусь на рускай і польскай мовах (найперш выданні І. Насовіча, Е. Раманава, П. Шайна, М. Нікіфароўскага, У. Дабравольскага, М. Доўнар-Запольскага, Я. Карскага і іншых).

2 снежня 1906 года «Наша ніва» паведамляла пра падрыхтоўку суполкай да выдання падпісной серыі «Беларускія песняры» ў 8 тамах. Планавалі выдаць «Дудку беларускую», «Смык беларускі» і «Скрыпачку беларускую» Ф. Багушэвіча, у перакладзе В. Дуніна-Марцінкевіча дзве першыя быліцы паэмы А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш», якія калісьці былі канфіскаваны царскай цензурай, «Гапон», «Вечарніцы», «Шчароўскія дажынкi» і «Купалу» В. Дуніна-Марцінкевіча (праўда, пасля выйшла 6 кніг: не была выдадзена «Скрыпачка беларуская» Багушэвіча, а «Шчароўскія дажынкi» і «Купалу» аб'яднаны ў адзін том). Тыраж кожнай кніжкі складаў 4 300 экзэмпляраў.

Выданнем твораў В. Дуніна-Марцінкевіча і забароненых у Расіі твораў Ф. Багушэвіча суполка не толькі нагадвала старэйшаму пакаленню пра беларускую літаратуру XIX стагоддзя, але і паказвала моладзі, якія буйныя постаці беларускіх паэтаў былі ў нашым прыгожым пісьменстве, што ўжо на той час сталі фактычна яго класікамі. Гэтыя выданні таксама паказалі маладым літаратарам, якія часцей і часцей заўяўлялі пра сябе, што яны выраслі не на пустым месцы, што ім ёсць у каго вучыцца, пераймаць вопыт, пашыраць і ўдасканальваць дасягнутае, у новых гістарычных умовах развіваць немалую літаратурную традыцыю на новым ідэйна-эстэтычным узроўні. І ў гэтым быў велізарны грамадскі энс зробленага суполкай «Загляне сонца і ў наша аконца».

Хоць суполка «Загляне сонца і ў наша аконца» і не лічылася нелегальнай і забарона з

раць аўтараў і кіншых асоб, якія могуць аказацца вінаватымі, распачаць судовае праследванне.

Але выдаўцы не драмалі. Былі зроблены адпаведныя захады, і з «Жалейкі» арышт быў зняты ўжо 10 лістапада 1908 года. А Багушэвічавы кнігі засталіся пад арыштам, які быў зняты толькі 23 лістапада 1910 года, а ў продаж кніжкі пайшлі толькі ў наступным годзе.

Такім чынам, кнігі не прадаваліся, ляжалі на складзе. Значыць, грошы за іх не маглі паступаць выдаўцам, якія павінны былі аплачваць новыя выданні. Так цензурныя рэпрэсіі негатыўна адбіліся на фінансавых справах суполкі. Работу таварыства трэба было перабудоваць, тым больш, што першага студзеня 1909 года канчаўся і тэрмін першай умовы.

Новая ўмова на працяг дзейнасці суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца» была складзена толькі 30 красавіка 1909 года.

А 18 чэрвеня на чале суполкі часова стаў яе ранейшы «кнігавод»-бухгалтар Антон Грыневіч, які і раней з усім жарам душы аддаваўся справе выдання беларускіх кніг. Выйшла падпісная серыя «Беларускія песняры», якую выдавецтва было вінавата падпісчыкам, выпусцілі «Другое чытанне» Якуба Коласа, рукапіс якога ўжо даўно быў у выдавецтве.

З 1905 года па ўсёй Беларусі пачалі актыўна наладжвацца так званыя беларускія вечарынікі — вечары беларускай нацыянальнай культуры, у праграме якіх уваходзіла выкананне хорам беларускіх народных песень, танцаў, чытанне беларускіх вершаў, пастаноўка спектакляў. Арганізоўвалі іх музычна-драматычныя гурткі, якія існавалі ў Вільні, Мінску, Гродне, Полацку, Слуцку, Капылі, Радашковічах, Дзісне, Празароках і іншых месцах.

Удзельнікам беларускіх вечарынак патрэбен быў адпаведны рэпертуар, асабліва тэксты п'ес, песні з нотамі. Пра гэта не раз пісала «Наша ніва». Суполка «Загляне сонца і ў наша аконца» добра ведала патрэбы самадзейных калектываў. Ідучы ім насустрач, у 1910 годзе яна выдала вадзівіль Каруся Каганца «Модны шляхцюк», які і дасюль карыстаецца ўвагаю нашай самадзейнай сцэны, а таксама перакладныя драматычныя творы: М. Крапіўніцкага, Э. Ажэшкі, А. Чэхава. У 1911-м былі надрукаваны камедыя Далецкіх «Міхалка», «Па рэвізіі» Крапіўніцкага, у 1912-м — «Хам» Ажэшкі, у 1913-м — славуная купалаўская «Паўлінка» і жарт А. Валодзьскага «Як яны жаніліся»,

ІДЗЕ ПЕРАБУДОВА Ў МАСТАЦКАЙ КУЛЬТУРЫ

НЕ ПРОСТА ЗМЕНА КАМАНДЫ

Сёння ўжо можна гаварыць аб першых выніках перабудовы ў мастацкай культуры. Ад слоў «трэба», «варта», «неабходна» савецкая творчая інтэлігенцыя перайшла непасрэдна да справы. Змены адчувальныя і ў літаратуры, і ў кінематографі, і ў тэатры.

Літаратура. У кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў, літаратурных часопісаў і выдавецтваў прыйшлі новыя людзі з сучасным кругаглядам, з заслужаным аўтарытэтам, добра вядомыя і любімыя чытачамі. Гэта не проста змена адной каманды іншай, як думалі некаторыя, а доўгачаканая перамена курсу ў літаратурнай палітыцы, звязаная са змяненнямі ў грамадскім жыцці краіны. Аб гэтым сведчаць творы, што з'явіліся ў часопісах «Новы мир», «Знамя», «Москва», «Дружба народов», «Юность», «Аврора», і творы, падрыхтаваныя да выхаду, якія не маглі б выйсці ўчора. Гэта літаратура, народжаная рэчаіснасцю, літаратура, якая хвалюе чытача. Аб ёй спрачаюцца, яе абмяркоўваюць, аб ёй гавораць.

Характэрна, што і крытыка стала нарэшце больш смелай і дэмакратычнай. Сёння крытыкуюцца не толькі кнігі малавядомых аўтараў, але і творы цяперашніх кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў, масцітых літаратараў з вялікім аўтарытэтам, такіх, як Ю. Бондараў, Ч. Айтматаў, В. Бялоў... У савецкай літаратуры сёння няма аўтараў па-за крытыкай. Сёння і тут

уладарыць публічнасць.

Сталі выдаваць М. Гумілёва, У. Набокава... Амерыканскія і брытанскія радыёстанцыі падаюць гэты факт як сенсацыю, як намёк на «нешта». Але ніякага намёку тут няма. Проста адноўлена справядлівасць. Рускія пісьменнікі, якія маюць права называцца пісьменнікамі, друкуюцца на сваёй радзіме. Іх манархічныя погляды не могуць і не павінны быць гэтак перашкодай таксама, як рабаўладальніцкія схільнасці Сенека, легітымизм Бальзака, каталіцызм Шатабрыяна і Грэма Грына.

Надзвычай узрасла грамадская роля мастака. Гэта відач хача б на прыкладах у галіне экалогіі прыроды і экалогіі культуры. Адменены праект павароту паўночных рэк, за які выступалі даволі ўплывовыя асобы і міністэрствы. Яшчэ два гады назад амаль ніхто не ўзяўся б прадказаць перамогу мастакоў у гэтай спрэчцы з гаспадарнікамі.

Пачалася і актыўная барацьба з «шэрасцю», той самай шэрасцю, якая, прыкрываючыся актуальнасцю тэмы, запаўняла яшчэ ўчора старонкі кнігі і часопісаў. Сёння ўжо ніхто не збіраецца прымаць дубовую прамалінейнасць за душэўную прамату. Якасць — галоўны крытэрыў. Для ўсіх і для кожнага.

Кінематограф ужо парадаваў некалькімі вельмі цікавымі фільмамі. Яны доўгі час пыліліся на паліцах, напалохаўшы

перастрахоўшыкаў і бюракратаў. Сёння гэтыя стужкі ў шырокім пракце. Забароненых тэм у кіно цяпер няма. Забаронена толькі халтура.

3 1 студзеня 1987 года больш за 70 тэатраў СССР сталі працаваць па новай сістэме. Ім прадастаўлена права самастойна вырашаць свае творчыя праблемы і несці за гэта ўсю паўнату адказнасці перад гледачом. Тэатр цяпер сам фарміруе свой рэпертуар, сам вырашае, якія менавіта спектаклі яму ставіць, сам без кірувача пасрэдняства з боку органаў культуры выносіць работы на суд гледача. Нядаўна створаны Саюз тэатральных дзеячаў СССР. Яго кіраўнік вядомы актёр Кірыл Лаўроў зноў асоба падкрэсліў, што новая мадэль тэатральной справы «прапанованае максімальна магчымае самакіраванне тэатраў», ад самастойнасці ў фарміраванні рэпертуару да распараджэння сваімі фінансамі.

Бадай, самае складанае становішча ў выяўленчым мастацтве. У адрозненне ад многіх з'яў літаратуры, тэатра, кіно мастацкія выстаўкі 1986 года аказаліся, па сутнасці, у баку ад працэсу перабудовы. Параднасці ў іх хоць адбаўляй, а актуальныя вобразы часу сустракаюцца рэдка.

Боязь новага згубная для творчасці. Штампы робяць творчасць нецікавай. І жывапіс, і скульптура, і графіка не павінны заставацца глухімі да сюжэтаў, тэм, настраў, якія

складаюць сённяшнюю рэчаіснасць. Думаецца, што і тут адбудуцца ў бліжэйшы час кардынальныя змяненні. Снежанскі пленум праўлення Саюза мастакоў СССР пацвярджае гэтае меркаванне.

Перабудова ў мастацкай культуры, натуральна, немагчыма без сутыкненняў думак. У яе не толькі мноства прыхільнікаў, але і нямала праціўнікаў, якія прывыклі спакойна жыць па-старому, думаць аб сваім дабрабыце і зусім не думаць пра гледача і чытача. Перабудова б'е ў першую чаргу па іх. Але ёсць у яе і ворагі, што выступаюць пад флагам «навізны». Гэта вядомыя ва ўсе часы «непрызнаныя геніі». Па прычыне, што іх опусы адхіляліся раней, яны патрабуюць прызнання сёння.

Іх довады: «Над Рэмбрантам таксама некалі смяяліся, імпрэсіяністаў таксама некалі не прызнавалі...» — не вытрымліваюць крытыкі. Гэта сафізм. Над Рэмбрантам спраўды некалі смяяліся. Але не ўсякі, з каго смяюцца, абавязкова Рэмбрант. Значна часцей гэта звычайны выскачка-невук.

Ісціна не нараджаецца адразу ў гатовым выглядзе, як Афіна з галавы Зейса. Такі закон жыцця. Сёння, выпраўляючы хібны і памылкі мінулага, перабудова ў культуры адкрывае новыя далягалы перад сапраўднымі талентамі і закрывае дзверы перад самазванцамі ад мастацтва.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

СУПРАЦОЎНІЧАЮЦЬ

ТЭАТРАЛЬНЫЯ

КАЛЕКТЫВЫ

ГРЭЕ ЦЯПЛО СЯБРОЎСКІХ СУСТРЭЧ

Некалькі гадоў назад з падпісання дагавора аб творчым супрацоўніцтве пачаўся зацікаўлены дыялог паміж лялечным тэатрам у Славеніі і Дзяржаўным тэатрам лялек БССР. Першую магчымасць пазнаёміцца з традыцыямі, драматургіяй, актёрскім майстэрствам замежных калег беларускія лялечнікі атрымалі ў час Дзён славенскай культуры ў Беларусі.

І вось у кастрычніку мінулага года адбылася паездка нашага калектыву ў Славенію ў складзе беларускай дэлегацыі дзеячаў літаратуры і мастацтва. «Самае прыемнае ўражанне засталася ад Славеніі, — гаворыць служаны артыст рэспублікі В. Грамовіч, — надзвычай шчырыя адносіны да нас, нашага мастацтва, усіх жыхароў Беларусі».

Так, мінскім лялечнікам было што раскажаць пра сябе. Тэатр праз два гады адзначыць сваё 50-годдзе. І ўвесь гэты час калектыву імкнуўся да стварэння яркіх, захапляючых па думцы і дзеянню спектакляў, тэатр стаў сапраўднай школай выхавання пацукіў.

Вынік творчых намаганняў калектыву — шматлікія прэміі і дыпламы на фестывалях тэатраў лялек не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой.

За гады дзейнасці тэатр паставіў звыш 150 п'ес, сыграў больш за 2 500 спектакляў, на якіх пабывала больш 7 мільёнаў гледачоў.

Сёння ў тэатры ідзе працэс сінтэзацыі розных відаў мастацтва, калі адбываецца своеасаблівае злучэнне драматычнага, лялечнага, музычнага тэатра і пантамімы. Да ліку такіх эксперыментальных спектакляў можна аднесці драматычную кантату «Зорка і смерць Хаакіна Мур'еты» чылійскага паэта Пабла Нэруды, «Клоп» Уладзіміра Маякоўскага, «Прыгоды бравага салдата Швейка» Яраслава Гашака.

У рэпертуары мінскіх лялечнікаў спектаклі па п'есах не толькі савецкіх, але і замежных драматургаў. Але самая багатая крыніца арыгінальных пастацовак для дзяцей — беларускія народныя казкі.

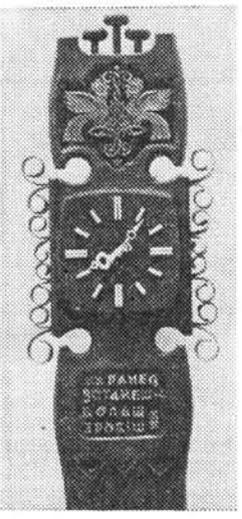
Ні з чым непараўнальная прыцягальнасць каларытнай мовы, традыцый, чалавечых характараў пранізваюць спектаклі-казкі па п'есах беларускіх аўтараў «Балада аб белае віні» С. Клімковіч, «Дзед і Жораў» В. Вольскага, «Граф Глінскі-Папялінскі» А. Вольскага. Апошні спектакль быў паказаны на Днях беларускай культуры ў Славеніі.

Рэакцыя маленькіх славенцаў перавысіла ўсе чаканні. Вось што раскажае дырэктар Люблянскага пялечнага тэатра Ігнац Шуніч:

— Я не бачыў ніводнага малаў, які б застаўся абьякавым. А вышэй, па-мойму, адзнакі быць не можа. На спектаклях беларускіх лялечнікаў — заўсёды аншлаг. З нецярпеннем іх чакалі не толькі дзеці Любляны, але і мы, калегі па мастацтву. Мы яшчэ добра памятаем свае гастролі ў Мінску, цяпло сяброўскіх сустрэч на беларускай зямлі. Падобныя кантакты — выдатная школа ўдасканалення прафесійнага майстэрства.

Люблянскія лялечнікі запачылі ў мінчан тэхналогію вытворчасці марыянетак. Беларусы зацікавілі славенскую драматургію. Сумесная работа будзе прадоўжана. Падпісана пагадненне аб далейшым творчым супрацоўніцтве абодвух калектываў яшчэ на тры гады.

Н. ЗЛАТКОЎСКАЯ.

Калы чатырохсот работ мастакоў і майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва было прадстаўлена на традыцыйнай рэспубліканскай мастацкай выстаўцы-продажу, якая працавала ў снежны мінулага года ў мінскім Палацы мастацтва. Жывапіс і графіку, кераміку і фарфор, вырабы з саломкі і лазы,

габелены і ткацтва прадставілі 115 аўтараў з усіх абласцей рэспублікі. НА ЗДЫМКАХ: у зале выстаўкі-продажу; В. КОПЦЕЎ. Гадзіннік «Ажурны»; Ю. КУХАРАЎ «Францыск Скарына». Фота Я. КАЗЮЛІ.

АЛЕСЬ СУЧОК — ПАЭТ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ

НЕЛЬГА ВЫКІНУЦЬ СЛОВА З ПЕСНІ

Ёсць на Слонімшчыне вёска з прыгожаю назваю Азярніца. Тут і сустрэў сваё 70-годдзе паэт і актывіст вызваленчага руху былой Заходняй Беларусі Алесь Сучок (Пётр Дабрыян). У прадмове да кнігі «Сцягі і паходні» Уладзімір Калеснік пісаў: «Мастацкая вартасць паблекла ў смуге часу, але для гісторыі літаратуры такія рэчы, як, напрыклад, вершы Алеся Сучка (П. Дабрыяна) маюць сваё значэнне. Іх нельга выскінуць, як слова з песні». А песні Алеся Сучка пачалі з'яўляцца яшчэ ў 1934 годзе. Менавіта ў красавіку гэтага года паліцыя затрымала сакратара слонімскага падпольнага райкома піянераў Пятра Дабрыяна. І буржуазны суд Польшчы прыгаварыў яго да чатырох гадоў турэмнага зняволення. Многія вершы, напісаныя ў турме, не захаваліся. Але асобныя творы Алеся Сучка завучваліся мясцовай моладдзю на памяць, яны гу-

чалі на вечарынах, камсамольскіх і піянерскіх сходах, у гуртках мастацкай самадзейнасці. А ў 1938 годзе вядзенскі часопіс «Шлях моладзі» ўпершыню друкуе тры ягоныя вершы «Вясна», «Мне ахвота», «Я бачыў», у якіх Алесь Сучок услаўляў свабоду: Я бачыў — усходзіла сонца, З-за горкі зігцела яно. І, яснае, пекна бясконца Свяціла й свяціла ў акно. І пеццілі душу праменні, У сэрца мне сілы лілі, У думках ўставалі імкненні — За сонцам плылі і плылі...

Сёння вершы Алеся Сучка, напісаныя ў трыццатыя гады, маюць перш за ўсё літаратурна-гістарычную цікавасць. Іх агульны пафас — стваральны, сугучны рэвалюцыйным пераўтварэнням. Гэта вершы-заклікі, вершы-лозунгі: Прышла пара чаканая, Свабодны мой народ. Старонка катавання, Вітай чыроны ўсход.

Паэт-рэвалюцыянер вучыўся паэтычнаму майстэрству ў Валянціна Таўлая, Максіма Танка, Анатоля Іверса і іншых паэтаў Заходняй Беларусі. Вершы дасылаў у беларускія выданні. У 1939 годзе, калі Чырвоная Армія прынесла вызваленне, Пётр Дабрыян уладкаваўся працаваць літработнікам слонімскай газеты «Вольная праца». Гэта быў у жыцці паэта самы радасны час.

У гады Вялікай Айчыннай вайны П. Дабрыян пайшоў у партызаны, актыўна змагаўся з ворагам. За гэта ён узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны і баявымі медалямі. У пасляваенныя гады працаваў старшынёю сельскага Савета, сакратаром Слонімскага райкома ЛКСМБ. І паралельна шмат пісаў вершаў, артыкулаў-успамінаў аб Заходняй Беларусі. «Галоўны герой Алеся Сучка, — пісалася ў кнізе «Надніманскія быллы», — чалавек моцны і

рашучы, заўсёды гатовы да актыўных баявых дзеянняў супраць ненавісных тагачасных парадкаў. Ён верыць у сілы народа»:

Мы здабудзем перамогу, Бо за намі ўвесь народ. Падымайма ўжо трывогу, Смела пойдзем у паход!

У 1965 годзе ў калектывным зборніку «Сцягі і паходні» былі змешчаны тры вершы Алеся Сучка. Чытаючы іх, адчуваеш вялікі ўплыў заходнебеларускага фальклору. Лырыка А. Сучка вельмі напеўная і метафарычна яркая, яна пранікнута журботнасцю і шчырасцю.

У канцы мінулага года Пятру Дабрыяну (Алесью Сучку) споўнілася 70 гадоў. Але ён, як і раней, шмат працуе з моладдзю, вядзе вялікую работу па вывучэнню беларускай культуры і літаратуры, выходзіць у падрастаючага пакалення любоў да сваёй зямлі, культурнай спадчыны. Не перастае складаць і вершы, якія пастаянна друкуюцца ў раённай і абласной газетай. Тэмы ж падказвае само жыццё.

Сяргей ЧЫГРЫН.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

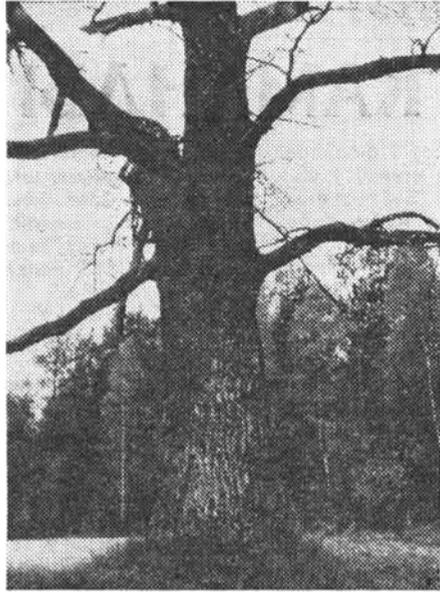
«АСІЛКАМ ДУБ СТАІЦЬ РАЗЛОЖЫСТЫ»

Велічны і прыгожы дуб, цар бароў і пушчаў. Горда ўзвышаецца ён над ляснымі абшарамі, мужа пераносіць маразы і спякоту, буры і навальніцы. Чаго толькі не даводзілася пабачыць яму за свой доўгі век: шматлікія войны і пажары, бітвы і паводкі, гора і бяду людскую, але захавала яго памяць таксама многія цікавыя звесткі і гістарычныя падзеі. Ён так цесна звязаны з жыццём свайго народа, што без яго, без дуба-асілка, мы нават не можам уявіць сабе наш беларускі краявід, нашы родныя мясціны.

Калі заглянуць у гісторыю, можна заўважыць, што культ дуба існаваў амаль ва ўсіх еўрапейскіх народаў. Дубравы былі свяшчэнным месцам, прытулкам бога Юпітэра — у рымлян, Зеўса — у грэкаў, Перуна — у беларусаў, Пяркунаса — у літоўцаў і г. д. Так, яшчэ зусім «княдаўна», нейкае стагоддзе назад, у Мінску знаходзіўся «свяшчэнны» дуб, які рос на берэзе Свіслачы. Ён быў вельмі стары і таўшчэзны, а верхавіна яго амаль уся ссохла. На ніжніх, уцалелых галінах развешвалі ручнікі, якія з'яўляліся своеасаблівым пацярджэннем «святасці» дрэва. У народзе дуб называлі царом, волатам. А таму, як старое, паўзасохлае дрэва давала вельмі мала жалудоў, то за кожны жолуд спецыяльныя служкі-ахоўнікі нават патрабавалі плату. Праўда, звычайна бралі прадуктамі, віном, тканінай, але ні ў якім разе не грашамі, бо лічылі, што тады жалуды страцяць сваю «цудадзейную сілу». У некаторых народаў, наадварот, у ахвяру прыносілі жывёл і птушак, а часам, падаючыся традыцыяй, і сваіх сародзічаў. Лічылася, што такім чынам можна заахоўваць дрэва, угаварыць яго дапамагач у будзённых справах. Вельмі часта вартаўнікі, якія ахоўвалі «дрэва багоў», жорстка караліся за нейкія нязначныя адхіленні ад устаноўленых канонаў.

Акрамя таго, што дубы вядомы з-за сваёй былой «святасці», многія з іх становяцца славытымі і з-за сваёй даўгавечнасці. Так многія дубы сталі своеасаблівымі мемарыяльнымі дрэвамі, якія нагадваюць нам аб імёнах выдатных дзяржаўных дзеячаў Расіі, палкаводцаў, пісьменнікаў. Дуб Пятра Першага, напрыклад, расце паблізу Любоціна на старой дарозе Харкаў — Палтава; Суворавы — у сяле Прохараўцы на берэзе Дняпра. Звыш 400 гадоў дубу ў станіцы Катлярэўскай, пад якім, паводле народных паданняў, адпачываў вялікі пэст А. Пушкін у час свайго падарожжа на Каўказ.

На тэрыторыі Беларусі таксама ёсць векавыя дубы і дубравы — помнікі прыроды, непасрэдна звязаныя з гісторыяй і культурай нашага народа. На Кобрывічыне два шматвяковыя волаты — ля Дзівіна і ля Крупчацкага поля бою —

назваюцца «Суворавымі дубамі». Выпадкова спыняўся пад імі вялікі палкаводзец ці толькі размяшчаў свой штаб — не мае асаблівага значэння. Важна і бясспрэчна тое, што абодва яны былі сведкамі велічнай славы рускай зброі, ля іх грывела пераможнае рускае «ўра», яны бачылі бяспаспартны ўцёкі захопнікаў. Ненадалёку ад Навагрудка, у вёсцы Шчорсы, горда ўзвышаецца «дуб Адама Міцкевіча». Паводле прыгожага народнага падання, якое перадаецца з пакалення ў пакаленне, пад гэтым дрэвам таленавітаму польскаму паэту вельмі падабалася адпачываць. Магчыма, тут, ненадалёку ад хутара Завоссе, месца нараджэння А. Міцкевіча, адасобіўшыся ад будзённых спраў і клопатаў, пісаў ён свае рэвалюцыйна-патрыятычныя творы, у якіх заклікаў працоўны народ да барацьбы супраць прыгнятальнікаў. Ці не ў гэтай засені гэтага, ужо тады магутнага дуба малады паэт-рэвалюцыйнер закончыў сваю «Оду да маладосці»? А можа менавіта тут упершыню пачаў разважаць аб сацыяльнай няроўнасці, каб потым адлюстраваць усё гэта ў сваёй далейшай творчасці.

На Піншчыне, на ўскрайку вёскі Колбы, таксама расце прыгожы высокі дуб. У далёкім 1916 годзе пад ім прывязвалі коней салдаты і казакі раскватараваныя ў вёсцы ваіскіх падраздзяленняў. Сярод іншых прыводзіў сюды сваю «любимую лошадку с английской головкой» і славыты рускі паэт Аляксандр Блок, які ў час першай сусветнай вайны ў складзе 13-й інжынерна-будаўнічай дружны служыў у гэтых мясцінах. Цяпер пад дубам штогод (у першую нядзелю жніўня) праводзіцца традыцыйнае Блокаўскае свята паэзіі. У дзень свята Колбы ўпрыгожваюцца самаробнымі ручнікамі, каля дамоў стаяць сталы з садавінай, якой могуць пачаставацца ўсе жадаючыя. На свята з'язджаецца мноства гасцей з іншых «блокаўскіх» вёсак, у якіх паэту давалася пабываць у тыя віхурныя гады, шматлікія прыхільнікі творчасці паэта. Фальклорныя калектывы выконваюць народныя песні, якія так падабаліся яму сваёй прастатой і замілаванасцю, вобразнасцю і непаўторнасцю, школьнікі і аматары паэзіі чытаюць вершы класіка рускай савецкай літаратуры і творы, прысвечаныя самому Блоку. А асілка-дуб весела шамаціць сваёй лістотай і быццам бы гаворыць, што толькі дзякуючы яму шуміць у гэты дзень такое прыгожае свята, прысвечанае памяці вялікага песняра рэвалюцыі, у сэрцы якога на ўсё жыццё засталіся ўражанні аб сустрэчах з беларускім Палессем.

Вось такія цікавыя і займальныя гісторыі захоўваюць у сваёй «памяці» старажылы нашай старонкі — дубы.

А. НЕНАДАВЕЦ.

ГЕНЕРАЛ ПАРЫЖСКИХ БАРЫКАД

(Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.).

У Францыі В. Урублеўскі знаёміцца з рэвалюцыйным рабочым рухам і вучэннем К. Маркса і Ф. Энгельса. Пад іх уплывам ён паступова пераходзіць ад рэвалюцыйнага дэмакратызму на пазіцыі навуковага камунізму, становіцца на шлях актыўнай барацьбы за інтарэсы рабочага класа.

18 сакавіка 1871 года пралетарыят Парыжа падняўся на паўстанне, скінуў уладу буржуазіі і абвясціў Парыжскую Камуну.

Але французская буржуазія пачала збіраць сілы, каб расправіцца з паўстанцамі Парыжа, ліквідаваць іх заваёвы. Рабочыя горада сталі на абарону Камуны. Польскі рэвалюцыйнер Яраслаў Дамброўскі і Валерый Урублеўскі адразу прынялі бок камунараў. Разам з ім у радах абаронцаў Парыжскай Камуны знаходзіліся многія ўдзельнікі паўстання 1863 года з Беларусі і Літвы: А. Гушча, К. Далёўскі, В. Юста, А. Кабоска, В. Кукша, Ю. Лявцікі, В. Лянкевіч, Ю. Пачобут, Ф. Падбярэскі, Г. Рагоўскі, В. Ражалоўскі, Ю. Развадоўскі і іншыя.

Цэнтральны Камітэт нацыянальнай гвардыі прысвоіў В. Урублеўскаму чын генерала Камуны і даручыў камандаваць адной з трох яе армій. І тут Валерый Урублеўскі паказаў надзвычайныя здольнасці і талент военачальніка пры абароне горада ад войск контррэвалюцыі. Яго армія абараняла Парыж з поўдня. На чале з генералам В. Урублеўскім камунары паспяхова адбівалі няспынныя атакі версальцаў, і самі часта пераходзілі ў наступленне.

Але сілы былі няроўныя. Камунары не атрымлівалі дапамогі. Не хапала зброі і боепрыпасаў. Таму, нягледзячы на бяспрыкладны героізм, упартае супраціўленне і неаднаразовыя наступальныя аперацыі парыжскіх рабочых, ваенныя дзеянні складваліся не на карысць іх.

21 мая версальцы ўварваліся ў горад праз вароты Сен-Клу. 23 мая на барыкадах Манмартра быў смяротна паранены генерал Яраслаў Дамброўскі. 24 мая версальцы атакавалі раён Бют-о-Кай. Аднак у паўднёвай частцы абароны горада атрады нацыянальнай гвардыі пад камандаваннем генерала В. Урублеўскага працягвалі гераічнае супраціўленне, стаялі на смерць, адбіваючы шалёныя атакі ворагаў рэвалюцыі. Пры гэтым Валерый Урублеўскі праявіў асабістую храбрасць і мужнасць. Калі ўжо нельга было стрымаць націск вялікіх сіл версальцаў, генерал В. Урублеўскі вывёў сваіх падначаленых у поўным парадку з левага на правы бок Сены. 26 мая пала апошняя барыкада Камуны на вуліцы Рампано. Валерый Урублеўскі да апошняй хвіліны не пакідаў баявых пазіцый і толькі цудам не трапіў у палон да версальцаў.

У адзенні рабочага ён яшчэ доўга знаходзіўся ў Парыжы і не падаваўся на ўгаворы сваіх сяброў, сярод якіх быў і сын вядомага паэта Адама Міцкевіча Уладзіслаў, пакінуў горад. Па даручэнню К. Маркса з Лондана В. Урублеўскаму пераслалі пашпарт на імя нямецкага грамадзяніна В. Вальдэ-

мара, з якім генерал Урублеўскі змог паехаць у Англію.

Контррэвалюцыйны ўрад Францыі завочна прыгаварыў В. Урублеўскага да пакарання смерцю. Такім чынам, гэта быў другі яго смяротны прыгавор.

У Лондане Валерый Урублеўскі знаёміўся і пасябраваў з Карлам Марксам і Фрыдрыхам Энгельсам. Пад іх уплывам ён канчаткова пераходзіць на бок рабочага класа, становіцца страсным прапагандыстам рэвалюцыйнага марксісцкага вучэння. У кастрычніку 1871 года Урублеўскага выбіраюць членам Генеральнага савета Інтэрнацыянала і сакратаром-карэспандэнтам для Польшчы. 2 лютага 1873 года новы склад Генеральнага савета зноў зацвердзіў В. Урублеўскага на гэтай пасадзе. Ён карыстаўся тут заслужаным аўтарытэтам. Акрамя вышэйназваных пасадак, В. Урублеўскі быў выбраны старшынёй судовай камісіі для разбору канфліктных сітуацый, якія маглі ўзнікнуць паміж членамі Інтэрнацыянала.

Але яго актыўнай рэвалюцыйнай рабоце перашкаджала хвароба, якая на доўгі час прыкоўвала В. Урублеўскага да пасцелі: давалі сярэ зноў старыя цяжкія раны. У гэты час К. Маркс і Ф. Энгельс асабіста праяўлялі вялікі клопат аб генерале Камуны, актыўным дзеячы Інтэрнацыянала, аказвалі яму матэрыяльную дапамогу.

В. Урублеўскі назаўсёды пакінуў Лондан і пераехаў у Швейцарыю. Ён пасяліўся ў Жэневе, дзе пражыў да 1885 года. Становіцца яго тут было нялёгка, не хапала сродкаў для існавання. Тады яго маці прадала сваю маёмасць і прывезла сыну ў Жэневу значную суму грошай. Большую частку іх В. Урублеўскі расходоваў на дапамогу эмігрантам.

Знаходзячыся ў Швейцарыі, В. Урублеўскі не парываў сяброўскіх сувязей з заснавальнікамі навуковага камунізму, вёў з ім перапіску. Ён паведамляў ім пра становішча ў Швейцарыі, выказваў удзячнасць за аказаную яму дапамогу, перадаваў грашовы доўг. В. Урублеўскі цяжка перажываў смерць К. Маркса.

Пасля таго, як французскі ўрад у 1885 годзе абвясціў амністыю ўсім удзельнікам Парыжскай Камуны, В. Урублеўскі вяртаецца ў Францыю і да 1895 года жыве ў Ніцы. Каб мець сродкі для існавання, ён працаваў падзёмшчыкам на розных работах і малатабойцам.

У 1895 годзе Валерый Урублеўскі пераязджае на жыхарства ў прыгарад Парыжа Уарвіль. Памёр ён 5 жніўня 1908 года. Яго цела перавезлі ў Парыж. Пахавальная працэсія прайшла па тых вуліцах, дзе ён у 1871 годзе кіраваў паўстанцамі. Труну даставілі на могілкі Пер-Лашэз. На пахаванне праслаўленага генерала Камуны сабралася звыш 50 тысяч чалавек.

Пахавалі В. Урублеўскага побач з яго баявымі таварышамі, якія загінулі ў барацьбе за рэспубліку на барыкадах. Памяць аб парыжскіх камунарах, у тым ліку і Валерый Урублеўскім, навечна захавалася ў сэрцах працоўных людзей.

Мікалай БАГУШЭВІЧ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15,
33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі
Зак. 17

